

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
ČESKÉ BUDĚJOVICE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA VÝCHOVY KE ZDRAVÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
VOLNOČASOVÉ AKTIVITY DĚTÍ NA LETNÍCH TÁBORECH
A ZOTAVOVACÍCH AKCÍCH

Vedoucí práce: Mgr. Jan Schuster, Ph.D.

Autor práce: Magdalena Plánská

Studijní obor: Výchova ke zdraví

Forma studia: prezenční

Ročník: III.

2010

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA
ČESKÉ BUDĚJOVICE
FACULTY OF EDUCATION
DEPARTMENT OF HEALTH EDUCATION

BACHELOR THESIS
FREE TIME ACTIVITIES CHILDREN IN SUMMER CAMP
AND RECOVERED ACTION

Supervisor: Mgr. Jan Schuster, Ph.D.

Name of the author: Magdalena Plánková

Field of study: Health Education

Form of studies: attendance

Year: III.

2010

BIBLIOGRAFICKÁ IDENTIFIKACE

Název bakalářské práce: Volnočasové aktivity dětí na letních táborech a zotavovacích akcích

Jména a příjmení autora: Magdalena Plánská

Studijní obor: Výchovy ke zdraví

Pracoviště: Katedra výchovy ke zdraví, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Schuster, Ph.D.

Rok obhajoby: 2010

Anotace:

Tato práce se zabývá, volnočasovými aktivitami na letních táborech. Konkrétně zkoumá jejich výskyt na Chaloupkách pořádaných Salesiánským střediskem mládeže v Českých Budějovicích. Hlavním bodem zkoumání je výskyt pohybových aktivit a aktivit podporujících kreativitu. Z výsledků vyplývá, že pohybová aktivita a aktivita podporující kreativitu se v programech objevují nejčastěji. Další poznatky tato práce nabízí v oblasti zařazení noční hry a vyváženost aktivit v místnosti a venku. Teoretická část se věnuje pojmům volný čas, hra a aktivita.

Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, letní tábory, hra, Chaloupky

BIBLIOGRAPHIC IDENTIFICATION

Title of the thesis: Free time activities children in summer camp and recovered action

Name of the author: Magdalena Plánská

Field of study: Health Education

Department: Health Education, Faculty of Education, University of South
Bohemia České Budějovice

Supervisor: Mgr. Jan Schuster, Ph.D.

Year of the presentation: 2010

Annotation:

This work deals with free time activities in the summer camps. Specifically, it examines their presence at the Chaloupky organized by Salesian`s Youth Centre in České Budějovice. The main point of the examination is the presence of motoric activities and activities promoting creativity. The results show that motoric activity and activity promoting creativity appear in most programmes. Then this work offers more information in the area of inclusion night games and balance between in the room, and outdoor activities. The theoretical part discusses the concepts of free time, game and activity.

Key words: free time, free time activities, summer camp, game, Chaloupky

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci „Volnočasové aktivity dětí na letních táborech a zotavovacích akcích“ vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Jana Schustera, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Podpis: Magdalena Plánská

.....

Poděkování:

Můj velký dík patří vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Janu Schusterovi PhD., který mi významně a ochotně pomohl ve všech fázích jejího zpracování.

Dále bych ráda poděkovala vedoucím salesiánských chaloupek za poskytnutí podkladů pro moji práci.

Děkuji také rodině a přátelům, kteří mi byli oporou v době přípravy a realizace bakalářské práce.

1 Obsah

2 Úvod.....	7
3 Teoretická část	8
3.1 Vymezení pojmu volný čas.....	8
3.2 Aktivity využívané v programech tábora.....	10
3.2.1 Druhy aktivit dle výchovného cíle.....	11
3.3 Hra, součást lidského života.....	18
3.4 Chaloupky - forma dětských táborů.....	21
3.3 Dělení aktivit.....	22
3.3.1 Denní a roční doba.....	22
3.3.2 Prostředí	23
3.3.3 Věková kategorie	25
3.3.4 Náročnost na pomůcky	25
3.3.5 Počet hráčů a spolupráce ve skupině	28
4. Praktická část	30
4. 1 Cíl práce	30
4. 2 Úkoly práce	30
4. 3 Odborné otázky	30
4. 4 Metodologie výzkumného šetření.....	31
Výsledky	32
Zastoupenost druhů aktivit v programech.....	37
Diskuze.....	39

2 Úvod

Důvodem proč jsem si za téma vybrala právě téma volnočasové aktivity dětí na letních táborech a zotavovacích akcích je fakt, že volnočasovým aktivitám na táborech, jsem se začala věnovat, už když jsem, jako dítě, jezdila na salesiánské Chaloupky. Vedoucí nám v rámci obráceného vedení svěřili jednu hru, až celý den na starosti. Poprvé jsem měla možnost chystat program, zhruba když mi bylo 12 let. Velice mě to bavilo. Postupem času jsem se, naprosto přirozeně, z účastníka stala organizátorem a členem již několika Chaloupkových týmů.

Chtěla jsem vytvořit práci zabývající se výskytem a četností aktivit. Aby se začínající vedoucí mohli podívat, zjistit co bylo dětem na několika táborech, nezávisle na sobě, předloženo jako program, a na základě toho vytvořit vlastní volnočasový program na tábor.

Práce se zabývá, volnočasovými aktivitami na letních táborech. Konkrétně zkoumá jejich výskyt na Chaloupkách pořádaných Salesiánským střediskem mládeže v Českých Budějovicích. Hlavním bodem zkoumání je výskyt pohybových aktivit a aktivit podporujících kreativitu. Z výsledků vyplývá, že pohybová aktivita a aktivita podporující kreativitu se v programech objevují nejčastěji. Další poznatky tato práce nabízí v oblasti zařazení noční hry a vyváženost aktivit v místnosti a venku. Teoretická část se věnuje pojmům volný čas, hra a aktivita. Výsledky této práce se vztahují pouze na Salesiánské středisko mládeže v Českých Budějovicích. Salesiánská střediska se vyskytují i v jiných městech, ale situace se může lišit.

3 Teoretická část

„I když mají rodiče tendence trvat na tom, že volba je svobodná – a připomínají, co všechno mladí dnes mohou dělat ve srovnání s tím, co bylo dostupné v jejich době – to, čím se mladí lidé skutečně zabývají, je diktováno především pohlavím: chlapci a dívky se chovají odlišně.

Například chlapci jsou soutěživí a aktivity si vybírají podle toho. Věnují se sportu, počítačovým hrám, sestavují sbírky a většinou si vybírají televizní programy s obdobnou tematikou (sport, sportovní soutěže, akční filmy).

Zatímco dívky si stejného věku sní často o tom, že žijí život někoho jiného nebo s někým jiným: s rockovou hvězdou nebo hercem, do nejmenších podrobností napodobují styl oblékání, a dokonce i způsob řeči hrdinek televizních seriálů. Čtou všechno dostupné o životním stylu a koníčcích svých idolů a povídají si o nich se svými kamarádkami.“ (Hinesová, Baverstocková, 2007, str. 259)

3.1 Vymezení pojmu volný čas

„Volný čas je oblastí živě rozvíjející a současně přinášející řadu problémů. Jak pro teoretický rozbor, tak pro společenskou praxi je to téma podnětné a zároveň náročné. Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy, časem očekávání i rizik. Mimořádný význam má pro děti a mládež, nejmladší a perspektivní součásti společnosti, která spolu s generacemi dospělých za jejich aktivního podílu zajišťuje kontinuitu, tak také nezbytnou inovaci dalšího vývoje.“ (Hofbauer, 2004, str. 9)

„Volný čas je hodnotou tehdy, může-li být využit k prospěchu člověka, jeho osobního kvalit. Disponovat volným časem dítěte pokládají za samozřejmé ti, kteří o ně pečují, a to jak z hlediska materiálního, tak duchovního. Matka dovoluje dítěti bavit se hrou, která je pro ně zároveň i učením, otec vede dítě k rozmanitým činnostem, které ovšem musí odpovídat jeho věku a schopnostem.“ (Spousta, 1996, str. 12).

O organizaci volného času hovoří Hofbauer (2004, str. 21) jako o:

1. spontánní činnosti
2. zájmové činnosti příležitostné
3. zájmové činnosti pravidelné

Ad. 1. Činnost spontánní se uplatňuje individuálně nebo ve skupině podle aktuálního zájmu účastníků a je pedagogicky a výchovně ovlivňována nepřímo. Spontánní aktivity jsou přístupny všem zájemcům a nemají stanoven čas začátku a konce. Pedagogický pracovník při nich vystupuje jako rádce, konzultant nebo motivující činitel, jenž současně zajišťuje bezpečnost účastníků.

Ad. 2. Zájmová činnost příležitostná zahrnuje organizované, jednorázové i cyklické, rekreační, oddechové nebo vzdělávací aktivity, např. cykly přednášek a poznávací soutěže, sportovní turnaje a závody, koncerty, a přehlídky umělecké tvořivosti, divadelní a jiná představení, exkurze a výlety, zájezdy a turistické aktivity, příměstské tábory a další způsoby prázdninové činnosti. Je časově ohraničena, přímo řízena pedagogem a současně umožňuje a podněcuje spoluúčast dětí a mládeže.

Ad. 3. Zájmová činnost pravidelná se uskutečňuje v pravidelných intervalech (jednou nebo několikrát za týden) pod vedením kvalifikovaného vedoucího. Inspiruje vznik různých způsobů zájmových útvarů (kroužků, uměleckých souborů, sportovních družstev, klubů s volnější organizační strukturou, kurzů trvajících od několika měsíců až po jeden rok). Jejím cílem je osvojit si nové vědomosti, dovednosti a prohloubit kladný vztah k předmětu zájmu. Účastníci zájmové činnosti seznamují zpravidla na závěr školního roku svoje druhy, rodiče i veřejnosti s výsledky činnosti (např. formou výstavy, uměleckého vystoupení, přehlídky, sportovní akce) a dostávají osvědčení o činnosti. Zážitková pedagogika je pedagogický směr, který využívá zážitku jako prostředku výchovy a vzdělávání. Co je zážitek asi každý intuitivně cítí, avšak pojmenovat to je velmi těžké. Víme, že vzniká při aktivitě jako jakási zkušenost, která se dobře uchovává v paměti, protože při prožívání jsou k zpracování vjemů zapojeny téměř všechny smysly. Prožitek je tím hlubší a intenzivnější, čím je člověk otevřenější. Účastník v programech získává zážitky aktivním zapojením do různých činností, nejčastěji her. Ve hře se člověk setkává s různými situacemi, se kterými v běžném životě mnohdy zápasí. Má možnost získat zkušenost, jak v podobných situacích jednat. Výhodou her je, že i velmi náročné programy jsou relativně bezpečné oproti skutečnosti, protože jsou zajišťovány zkušenými instruktory. Navíc hra je omezena v čase a je možné z ní kdykoliv vystoupit. Důležité je, že člověk postavený před nějaký problém musí jednat nebo alespoň zaujmout nějaký postoj k dané situaci. Ať výzvu danou úkolem přijme či ne, vždy se dostává do konfrontace s ostatními členy

skupiny, kteří poskytují bohatou zpětnou vazbu. Stejně tak má možnost uvědomit si své reakce ve vypjatých situacích, které bývají často nečekaně překvapivé, a umožňují, mu nahlédnout hlouběji do svého já. Klíčovou roli v zážitkových programech má tzv. review, což je zpětný pohled na hru, ve kterém se rozebírá, jak účastníci daný problém řešili, jak jej mohli řešit a poskytuje tak velké množství zpětných vazeb. Tím, že problémy v hrách bývají náročnější než v běžném životě, rozvíjí účastník svoji odolnost, posunuje své hranice bezpečí a získává zdravé sebevědomí. Řešení náročných úkolů umožňuje rozvoj kreativity, týmové spolupráce, komunikativních dovedností, sociálního citění, a dalších vlastností potřebných v každodenním životě.

„Volný čas je veličina, která bývá chápána jako atribut, charakteristický znak svobody individua.“ (Spousta, 1996, str. 12) Průcha (1995) říká, že volný čas můžeme označit jako „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Na výchovu a vzdělání ve volném čase je zaměřena pedagogika volného času.“ (Průcha, 1995, str. 255) Pedagogika volného času rozvíjí „schopnosti žáků oceňovat volný čas jako hodnotu, využívat ho smysluplně a racionálně pro svůj rozvoj, plánovat a vybírat si vhodné činnosti.“

Hofbauer (2004, str. 13) o volném čase říká, že je to čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – to je tzv. zbytková reziduální teorie volného času rozšířená zejména v německé literatuře. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčasť na vytváření kultury).

3.2 Aktivity využívané v programech tábora

„1. Všeobecně činnost zejména živých bytostí

2. Jako psychologický pojem vyjadřuje, že jejím původcem je subjekt se specifickými charakteristikami, který sleduje určitý cíl, vynakládá úsilí a jehož snažení je ovlivněno sociálním kodexem.

3. Jako pedagogický pojem bývá rezervován jen pro skupinu činností, při níž musí člověk projevit vyšší úroveň iniciativy, samostatnosti, musí vynaložit větší úsilí,

postupovat energičtěji, být celkově výkonnější a efektivnější.“ (Průcha, 1995, str. 19, 20)

Tvořivost je schopnost, kterou lze rozvíjet u každého člověka, bez ohledu na jeho věk, pracovní zařazení, stupeň dosaženého vzdělání. Tvořivě se rozvíjet může každý z nás.(Petrová, 1999, str. 136)

Každý člověk je kreativní. Často však je třeba odvahy i určitého přehledu o možnostech, jak kreativitu rozvíjet. To se lze naučit. Vaše zvyky, každodenní shon a tisíce předsudků však vaši kreativitu potlačují. Být kreativní znamená vyrovnávat se s aspekty, možnostmi zítřka i dneška. Vyžaduje to být otevřený všemu novému, neupínat se na to, na co jsme si zvykli, nelnout příliš ke včerejšku. Takovou kreativitu potřebujeme všichni, ať jsme kdekoli i čímkoli. Kreativita nejsou vzdušné zámky, je to produktivní zvládnání konkrétních úkolů. Jenom kreativní přístup k řešení problému může být úspěšný. Kreativitu lze nacvičit, stejně jako odvalu k ní a schopnost využít každé příležitosti k jejímu rozvíjení. (Kirst, Diekmeyer, 1998, str. 7)

„Je pravdou, že některá období můžeme zkrátit cílenou výtvarnou hrou s dítětem nebo určité fáze je možné dokonce přeskóčit. Přesto toto vše není hlavní smysl výtvarné hry s dítětem. Doposud jsme se setkávali s názorem, že před druhým rokem věku je poněkud zbytečné se věnovat výtvarné tvorbě s dítětem. S tím je možné souhlasit jen potud, pokud očekáváme od výtvarného procesu ve finální fázi dokonalý artefakt. Pokud ale chápeme výtvarný proces jako cestu (tedy nikoliv cíl) nebo prostředek sebepoznání, jako zábavnou hru, která otevírá nové pohledy na svět, jako objevování dalších cest a jako dobrodružství, jenž nás s dítětem pojí pevným poutem, pak nelze než doporučit začít s výtvarnou hrou velmi záhy. V podstatě je možné začít tehdy, když se dítě naučí uchopovat předměty a samo sedět.“ (Kovářová, 2004, str. 5-6)

3.2.1 Druhy aktivit dle výchovného cíle

Pohybové aktivity

„Fenomén pohybové síly je nám více znám ze sportu. My ovšem ukážeme, že je velice důležitý i mimo něj, a tedy i pro nás všechny.“ (Tvrzník, Segeťová, 1998, str. 9)

„Koupání a kontakt s vodou nám má přinášet především potěšení, pro to se nikdy neměli spojovat s úzkostí a obavami. Naopak, takové plavání v bazéně nebo v mořských vodách má být příjemným zážitkem. Voda není naší přirozeným prostředím, i když jsme v ní strávili prvních devět měsíců svého bytí, schouleni

v mamčině břiše. Spokojenost a pohoda, kterou jsme pociťovali, v nás přetrvává dál, jde jen o to ji po narození nepotlačit, ale naopak rozvíjet. Nesmíme však zapomínat, že děti vidí svět našima očima, ztotožňují se s našimi postoji, napodobují naše chování, reakce. Záleží tedy především na nás, zda si kontakt s vodou spojí s pocitem bezpečí a radosti, nebo budou-li se jí bát. Obav a strachu se však později budou zbavovat velmi obtížně.

Cítit se ve vodě dobře a s jistotou se v ní pohybovat je důležité z více důvodů:

- Především kvůli bezpečnosti, to je důvod nejpodstatnější.
- Důležité je i zdraví. Ne náhodou lékaři v rámci fyzických aktivit nejvíce doporučují právě plavání. Pomáhá léčit astma, bolesti zad i další potíže pohybového aparátu.
 - Voda působí blahodárněji na tělo, tak na duši. Plavání je pro nás nejméně traumatizující sportovní činností a má značný relaxační účinek.
 - Plavání a chůze jsou jedinými sporty, které můžeme provádět po celý život. Plavání dodává v dětství jistotu pocit bezpečí, upevňuje zdraví a přináší potěšení a ve stáří zlepšuje jeho kvalitu a napomáhá ve věčném boji s časem. Ten je dnes, kdy se lidský věk neustále prodlužuje, čím dál tím usilovnější. Díky plavání si uchováme své fyzické schopnosti a tím i nezávislost co možná nejdéle.“ (Pédroletti, 2007, str. 9)

Cvičení na rozvoj motoriky mluvidel

„Řeč je velice složitá pohybová aktivita. Jde při ní o sled pohybů svalstva mluvidel, hlasových svalů a dýchání. Všechny tyto pohyby jsou diferencované a koordinované. Každá nepřesnost v rozlišení nebo souhře pohybů se projeví na řeči. Cílenými cviky se snažte posílit svaly, které jsou důležité pro rozvoj hlasu a pro přesnost artikulačních pohybů. Všechna tato cvičení musí navazovat a vzájemně se prolínat s aktivitou zaměřenou na rozvoj celkové pohybové obratnosti dítěte, a také je třeba věnovat pozornost rozvíjení jemné motoriky rukou. Všechny tyto aktivity se vzájemně ovlivňují a podporují rozvoj řeči.“ (Roučková, 2006, str. 113)

Rozvíjení zrakového vnímání

„Novorozenec přichází na svět s vyvinutým orgánem zraku. Ze všeho nejdřív ho upoutá lidský obličej. Prohlíží si tváře, které se nad ním sklánějí a které jsou v jeho

zorném poli, tedy ve vzdálenosti 25-30 centimetrů. V předškolním věku se zrakové vnímání stále zpřesňuje a vyvíjí od celku k detailům, což má velký význam pro počáteční vyučování.“ (Roučková, 2006, str. 117)

Rozehřívací hry a ledolamy

„Anglosasové hrají s oblibou hry i při různých společenských příležitostech. Neobejde se bez nich oslava narozenin, na kterou si děti zvou kamarády z okolí školy. Hry patří do programu rodinných shromáždění. Bývají dokonce součástí i více méně konvenční „party“. Anglické a americké sbírky her mají proto vždy i tak zvané „icebreakers“, hry, které navodí neformální atmosféru. A také hry určené k seznámení lidí, kteří se vidí poprvé v životě.

Aspoň dvě tři takové by měl znát každý pedagog, protože se čas od času dostane do společnosti dětí nebo mladých lidí, kteří se dosud znají nanejvýš trochu od vidění.“ (Zapletal, 1996, str. 553)

„Aktivizující (rozehřívací) hry využívají slov i řeči těla. Uvolňují napětí a zlepšují náladu, posilují odvalu a bojovnost. Naučí hráče zasmát se své chybě s ostatními a být tolerantnější.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 31)

Neuman (1998, str. 49-50) o seznamovacích hrách říká, že „použití seznamovacích her na počátku akcí se již mnohokrát osvědčilo, ukazují to i zahraniční zkušenosti. Vtipný název pro ně vybrali v angličtině, kde je nazývají příhodně „icebreakers“, tedy nástroje k prolamování bariér. Němčina také přesně popisuje situaci názvem „Kennenlernenspiele“ – hry, které vytvářejí prostor k lepšímu vzájemnému poznání. Poznávací hry jsou první krátkou a dynamickou fází zahájení akce. Pravidla jsou jednoduchá. Hry nevyžadují mnoho pomůcek ani žádné speciální dovednosti. Pro vedoucího mají tu přednost, že se okamžitě stává jedním z hráčů. Otevírá si tak dveře ke každému účastníku, a tím i k úspěšnému průběhu celé akce. Nestává se často, že v úvodní fázi splníme všechny své záměry. Spíše je pravidlem, že některé z poznávacích her zařadíme znovu. Mnohé z těchto her můžeme použít opětovně v průběhu akce k navození dobré nálady.“

Dramatické hry

„Dramatické hry dětem umožní, aby projevily zdravou komediálnost a aby ji u sebe rozvíjely. Mají je, obrazně řečeno, naučit nasazovat si „masky“, až si nakonec

v bezpečném prostředí dovolí zůstat jen tak, bez „masek“ a bez póz, dovolí si být sebou samými...“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 39)

Hry se zvířaty

„Pes nebo kočka nás berou, jací jsme. Neuvažují v pojmech ošklivý, hezký, slavný, bohatý ani nelžou. Komunikují přímo, bez ironie a děti se od nich mohou mnohému naučit – spontánnímu vyjadřování pocitů, řeči těla, soucitu a sebeovládání. Zvířata se učí, že potřeba lásky, péče a pozornosti se dá uspokojit lépe, když se o to sami staráme. Stále větší oblibu si získává terapie za účasti zvířat.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 96)

Hry o přežití, survival

„Jde o jednání v běžných a nouzových situacích, o schopnost orientovat se v krizových momentech a nezmatkovat při ohrožení, logicky jednat. Survival učí znát základní prvky ochrany života, zdraví, majetku a prostředí, činnost Integrovaného záchranného systému (IZS ČR), kdy a jak lze kontaktovat. Organizace, které využívají survival a outdoor, však navštěvuje malé procento dětí, a je proto cenné se mu věnovat i jinde, ve škole v zájmových oddílech apod. a připravovat děti na samostatné řešení situací, které je nemusejí, ale mohou potkat. Tyto situace, už svou podstatou dramatické, lze dětem podat formou zážitkových her.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 105-106)

„Starším dětem vysvětlíme, co mohou získat: Prověří a posílí svou zdatnost fyzickou a duševní, svou vůli, trpělivost a schopnost spolupracovat. Budou se umět postarat v nouzových podmínkách o sebe a o kamaráda. Zažijí hodně zajímavého a budou sobě i druhým lépe rozumět. Osvojí si i cenné informace a schopnost orientovat se v terénu, improvizovat... Žádný návod však nezaručí úspěch.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 106)

První pomoc

„Kdo už někdy stál nad zraněným, chtěl pomoci, ale nevěděl jak, určitě si vybaví, jak se cítil – frustrovaný a bezradný, zmatený. Později možná i rozzlobený, že ho to vlastně nikdo nenaučil. Ze školy ví, že se ve Švýcarsku chová přes dva miliony vepřů, to mu ale nad člověkem v bezvědomí není nic platné. Náš trestní zákon však umožňuje potrestat občana České Republiky, který neposkytl první pomoc, ač tak mohl učinit bez ohrožení svého zdraví, dokonce i odnětím svobody až na dobu jednoho roku!

Podle svých možností a znalostí musí pomoci každý kdo je nablízku. O přežití zraněného nebo o kvalitě jeho dalšího života často rozhodují první minuty po úrazu! Nepoučený člověk však může ve snaze pomoci postiženému ublížit, nebo způsobit jeho smrt.

Proto je třeba věnovat se o s dětmi praxi první pomoci. Popíšeme-li však dětem slovy, jak vypadá stabilizovaná poloha, pak jen málokdo postiženého do této polohy uvede. Když nezůstaneme jen u slov, ale předvedeme polohu dětem v prostoru, ve hře, budou to umět. V interaktivních hrách jednáme a ptáme se a necháme zaznít otázky dětí. Je nutné jim smysl všech akcí při poskytování první pomoci dobře vysvětlit. Říct nejenom jak, ale i proč mají tu kterou věc dělat.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 123 - 124)

Outdoor a hry v přírodě,

„Pobyty a hry v přírodě jsou pro harmonický rozvoj dětí, které sedí celé dlouhé hodiny ve škole a pak zase doma u počítače, velmi cenné. Mnoho problémů ve vztazích a komunikaci se za pobytu v přírodě vyřeší „samo“ spontánně. V přírodě jsou děti „doma“, je jim blízká, nabízí mnoho podnětů všem smyslům, připomíná dětem přirozený řád, harmonii a má tajemství. Děti se při outdooru setkávají s modely běžných i zvláštních situací. Učí se tím odvaze, odolnosti, trpělivosti i přirozené (nevynucené) vnitřní kázni. Dostávají i zpětnou vazbu od skupiny a uvědomují si své chování ve vypjatých situacích. Rozumí pak lépe sobě i druhým. Outdoorové programy bývají zajišťovány zkušenými instruktory, profesionály a bezpečnost je při nich na prvním místě. Cílem je duševně i tělesně zdravá osobnost, která dobře komunikuje, spolupracuje a má důvěru v sebe, odpovědnost za tým a má úctu k přírodě.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 131)

Orientační a stopovací hry

„Orientační a stopovací hry jsou velmi oblíbené. Rozvíjejí pátrací reflex a bystří smysly.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 133)

„Vyzkoušeli jsme s naší turistickým oddílem už mnoho sportů, atletiku, plavání, házenou džudo, ty všechny se dají dobře provozovat v přírodním prostředí. Ale nejvíc se nám zalíbil orientační běh. Nejspíš proto, že všechny orientační závody se odehrávají v lesích a kopcích. Běžíte s buzolou a mapou v ruce po mechu a jehličí, vdechujete zlatou vůni pryskyřice, spouštíte se do tajemných roklí, potkáváte veverky a srnky a

často se octnete v místech, kde po léta nebyl žádný člověk a kam byste jinak nikdy nezabloudili. Stejně zajímavý a vzrušující je i orientační trénink. Jsou to vlastně lesní hry na vycházkách, výletech při táboření.“ (Zapletal, 1987, str. 295)

Vodní hry

Hry ve vodě jsou školou kuráže, radosti a komunikace. Vodní živel probouzí v dětech radost z pohybu a vůbec za života. Dbáme však při nich zvýšenou měrou na bezpečnost. Ověříme si, kdo je a kdo není plavec, a zajistíme, aby se hry hrály v přiměřené hloubce, dále od skal atd.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 140)

Hry s tužkou a papírem

Miloš Zapletal (1988, str. 99) o nich říká: „Mohl bych je nazvat také jinak, školní hry. Hrávají je už po celá staletí žáci nižších i vyšších škol, od prvňáčků a posluchačům univerzit. Ve volných minutách o přestávkách, někdy i pod lavicemi. Tato skupina her má tři přednosti. Vystačíme s tužkou a listem papíru. Partie trvá zpravidla jen pár minut. Herní děj bývá dostatečně napínavý. Některé hry dávají jen trochu dobré zábavy, jiné navíc bystří naše smysly, cvičí úsudek, učí logicky myslet.“

Ekohry

Jsou to hry s výrazným naučným účelem. Vymýšlejí je zpravidla vedoucí pro potřebu svých svěřenců. V přírodě se uplatní především tematika spojená s turistikou a tábornickou teorií a praxí, s poznáváním a ochranou přírody. (Zapletal, 1987, str. 362)

Snažili jsme se shromáždit a vyzkoušet ekohry v několika rovinách. Ověřili jsme si, že tím prvním krokem musí být vzbuzení zájmu o vše živé. To obstarávají některá drobná cvičení a úkoly přibližující život v přírodě. Překonáme určitou pasivitu a vytvoříme povědomí, že tyto ekohry, a tím i příroda jsou zajímavé.

Další hry jsou zaměřeny na koncentrované vnímání části přírody. Zase se jedná o krátké hry. Motiv objevování a určité dobrodružnosti má zde svou roli. Následují další, stejně úspěšné jednoduché činnosti, které vyžadují trpělivé pozorování a naslouchání přírodě. Při těchto hrách to už je honba za objevy. Nikdo netuší, kolik života se skrývá na plošce 10 x 10 cm jihočeské louky. Hráči mohou experimentovat, hledat variace na dané hry a navrhovat nové. To vede k mnoha hrám, kde vedle hmatu a sluchu zapojujeme i čich.

Jednoduché ekohry vytvářejí na kurzech a akcích v přírodním prostředí atmosféru bližšího porozumění přírodě. Toho lze využívat v průběhu pěšího, vodáckého

nebo cyklistického putování. Nabízí se četná zastavení u naučných stezek a chráněných přírodních lokalit. Setkání s problémem odpadů a nekontrolovatelnými skládkami vede k zamyšlení nad různými typy znečištění přírody. To vše může vést k hlubšímu uvažování nad pojmem „trvale udržitelný růst“ a postupně se dopracovat k tomu, jak by měl vypadat náš životní styl, abychom i v budoucnu mohli žít v harmonickém vztahu s přírodou. (Neuman, 1998, str. 275 – 276)

Etapové a celotáborové hry

„Trvají pár dní, nebo celou dobu pobytu. Příběh z knihy nebo skutečná událost propojuje řadu aktivit.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 147)

„Některá všeobecná doporučení:

- přípravu doma nepodceňujte, protože na táboře už na to není čas a projevilo by se to na kvalitě celé hry. Pro některou hru jsou potřeba pomůcky, připravte je již doma z různých materiálů.

- každý vedoucí i praktikant (asistent) by měl být důkladně seznámen s celou etapovou hrou a být do ní patřičně zapojen. Měl by umět děti dostatečně motivovat k aktivitě. Je nutné, aby se uměl do hry vžít a sám si hrát.

- Je dobré znát předem místo, kde se tábor koná, a to kvůli přípravě jednotlivých etap. Pokud to není možné, podnikněte hned na začátku vycházku do okolí tábora. S prostředím se seznámí nejen vedoucí, ale také děti.
- Je vhodné mít připravené doplňkové hry pro chvíle, kdy se etapová hra nehraje. Na táboře můžeme uspořádat sportovní soutěže, podnikat výlety, koupat se apod. i tyto aktivity lze zaměřit k tématice etapové hry.
- Pro děti a rodiče připravte instrukce, které dostanou několik týdnů před táborem. V nich případně uveďte i to, co si mají připravit dopředu.
- Každou etapu si den předem pečlivě připravte; každý vedoucí by už před táborem měl znát svou činnost během jednotlivých dnů. Upřesněte si jednotlivé role. (Foglarová, 2006, str. 8-10)

Závěrečné hry a ceremoniály

Každá lidská tvůrčí činnost má své finále. Může končit např. výrobkem, vědeckým pojednáním nebo uměleckým dílem. Kurz, tábor nebo víkendová akce jsou také tvůrčí činnosti těch, kteří je připravovali a vedli, i těch, kteří se se zájmem

zúčastnili. V závěru každé akce by mělo být nějaké vyvrcholení nebo slavnostní zakončení. Závěr akce by neměl být výsledkem nadlidského úsilí vedoucích, právě naopak – předpokládá se iniciativa účastníků. Můžeme to považovat i za závěrečný test, protože program měl povzbudit iniciativu, spolupráci a tvořivost. (Neuman, 1998, str. 297 – 298)

3.3 Hra, součást lidského života

„Forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice malé skupiny i velké skupiny. Existují hry, k jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky (hračky, herní pomůcky, sportovní náčiní, nástroje, přístroje). Většina her má podobu sociální interakce s explicitně formulovanými pravidly (danými dohodou aktérů nebo společenskými konvencemi). Ve hře se mnoho pozornosti věnuje jejímu průběhu (hry s převahou spolupráce, s převahou soutěžení).“ (Průcha, 1995, str. 78)

„Hra je vedle lásky a práce jednou ze základních životních aktivit každého člověka. Přestože má dominantní postavení v dětském věku, provází hra člověka po celý jeho život a plní v jeho životě řadu funkcí.“ (Spousta in Petrová, 1999, str. 161)

„Hra a projevy tvořivosti spolu úzce spojeny a často se vzájemně prolínají.“ (Bean in Petrová, 1999, str. 161)

„Hra má velmi všestranný formativní vliv, zejména na děti a dospívající mládež. Některé hodnoty jsou zřejmé a hra je přináší sama, bez vychovatelova přispění. Při pohybových hrách je to například rozvoj svalstva, síly, vytrvalosti, rychlosti a obratnosti. Jiné hodnoty jsou však ve hře skryty a mohou být využity pouze naším cílevědomým úsilím. K těm patří především hodnoty morální.“ (Zapletal, 1987, str. 47)

„Je ověřeno a známo, že využitím hry rozvíjíme také socializační a kreativizační efekt, stavíme děti do situací, které je v blízké či vzdálenější perspektivě očekávají. Hry umožňují také vytvářet si představu o sobě samém, což je z pedagogického i psychologického hlediska velmi významné.“ (Nelešovská, Svobodová, 2002, str. 6)
Doležalová (2005, str. 8) ve své knize říká, že samotný prožitek je při hře důležitější než konečný výsledek

Realita života nás postupně nutí přijímat „vážné“ a užitečné role a ve „vážném“ životě nezbyvá příliš prostoru a času na hru – často ani není, kdo by nám ji nabízel. Výjimku v našich životních scénářích tvoří hry na sportovních kolbištích, hry stolní, některé (nezřídka otřepané) hry společenské a nově hry počítačové, které nás zavádějí do světa virtuální reality. Naštěstí je hra tak silným fenoménem, že svou existenci ubrání vlastními prostředky a najde si své hráče nezávisle na jejich věku. Podmínkou je, že vychází z přitažlivého námětu, nabídne hráčům přiměřeně náročný individuální nebo týmový úkol, problém k řešení nebo osobní výzvu, je postavena na promyšlených pravidlech, a je uvedena chytrou motivací a inscenována s vědomím a využitím významné role prostředí a atmosféry. Jaké jsou charakteristiky her dospělého věku? Příliš se neliší od charakteristik her věku dětského: - utkáme se s problémem, výzvou, překážkou, soupeřem nebo přírodním živlem s tím, že toto utkávání může mít charakter buď souboje individuálního nebo souboje týmů - nasazujeme své (často pro nás samotné netušené) síly, vytrvalost, schopnosti, intelekt, fantazii

- vstupujeme do nejrůznějších rolí, bereme na sebe nejrůznější převleky a opět tak můžeme zažít pocity bezstarostnosti, výlety do světa fantazie, radost ze spontaneity a tvořivosti- průběh hry opět – podobně jako v čase dětství – vyvolává nejrůznější emoce: napětí i uvolnění, radost i smutek, vzrušení i uklidnění, nadšení i beznaděj ... Svět her nabízí celé spektrum nejrůznějších modelových situací, které se tak mohou stát průpravou na skutečný, reálný život. Cvičení prostřednictvím modelových situací přitom nemá pro onu životní skutečnost neblahé společenské důsledky. A tak nakonec docházíme k možná překvapivému zjištění, že totiž hra dospělého věku je víc než jen společenskou událostí, zábavou, prostředkem relaxace a zdrojem radostí, kdy odměnou hráčů jsou především jejich vnitřní pocity. Hra může zvýšit onu „přidanou hodnotu“ a vyvolat ekonomické důsledky tím, že napomáhá rozvoji složek osobnosti užitečných pro profesionální sféru. Rozvíjí individuální dovednosti, schopnosti a vlastnosti, např. samostatnost, zodpovědnost, tvořivost. Hra pro věk dospívání i věk dospělosti se tak stává jedním z významných účinných prostředků výuky a vzdělávání, a také prostředkem výchovy. Její výjimečná účinnost je postavena na silném autentickém osobním zážitku a s ním spojených emocích, umocňujících zkušenosti získané v průběhu hry. To vše přispívá v posledních desetiletích moderního věku k významné změně v pohledu na hru, její roli a užitek. (Hrkal, Hanuš, 1998, str. 13 a 14)

Hra je dobrý prostor, kde můžeme být tím, kým jinak nejsme. Ve hře jsme v nových rolích, máme možnost žít nanečisto a ve chvíli, kdy nám situace „přerůstá přes hlavu“, můžeme ze hry vystoupit. To kdyby tak šlo v každodenním životě! Kdyby bylo možné najít univerzální pravidla, jejich strážce, hrací kameny, čas a herní plán. Po staletí se o to pokoušejí náboženství a filozofické systémy. Rozdat pravidla, ustanovit jejich strážce a velká hra lidského života může začít. Hra je odrazem touhy po spravedlivém světě, který lze popsat pravidly, a všichni v největší hře nazvané život budou podle těchto pravidel férově jednat. Je kouzelným lákadlem být tím, kdo stanovuje pravidla. Při tvorbě hry si představujeme její průběh, emoce hráčů, úskalí a dramata, která může dobrá hra přinést. Je to božský okamžik tvoření lákající k dalším a dalším pokusům o hry, které pobaví vtipem, nadchnou zápletkou, sdělí myšlenku a odrazí naše touhy a přání. Tím vším nastaví zrcadlo jak hráčům, tak těm, kdo hru vymýšlejí a připravují. Není hra svým založením a podstatou vlastně nereálná? Ne, běží v ní skutečný čas života, hráči se skutečně zadýchají, rozohní, naštvou nebo rozesmějí. Pro vznik hry je nutná přítomnost hravosti, přání bavit se a sdílet, dávat, prožívat situace, do nichž bychom se běžně nedostali. Hra je kouzelným prostorem s pevnými hranicemi danými pravidly, ve kterých se může odehrát i to, na co bychom „v civilu“ neměli odvahu.

Kde hledat inspiraci?

Tak jako padají společenská tabu a je možné medializovat nejtajnější přání a soukromí takřka kohokoliv, i hry se s větší a větší odvahou dotýkají všeho lidského. Dnes se již vcelku cokoli může stát inspirací. Něco ve své odvaze předbíhá, něco je z pohledu dnešních hráčů téma již překonané. Jak však poznat, že právě tohle téma je pro danou chvíli to pravé? Námětem a inspirací se může stát skutečná událost, kterou jsme prožili, literární příběh nebo filmová předloha. Kdo hledá náměty her, naslouchá životu, čte knihy a sleduje filmy s otevřenýma očima; někde na pozadí myslí mu přitom stále běží, zda by se právě tato zápletko nedala přetvořit do hry. Když srdce zabuší, je to ono. Dobrá hra není planým zaplněním času hráčů, má mnoho úhlů pohledu, podtextů a možností. Každý z nás někde v nitru touží být vítězem, objevitelem, dobyvatelem. Proto jsou hry svým způsobem stále o tomtéž, jen přetvořené dobovým koloritem. Každý touží být oslavovaným a přitom milovaným, věčně mladým a přitom moudrým, mužem i ženou – a to nám herní svět může dát.

Co se může stát námětem?

Námět se stane hrou, když „sepne“ představivost autora a podaří se vymezit pravidla. Autor nebo skupina tvůrců najdou klíč, kterým vyberou esenci zážitku (o nějž koneckonců jde) a tuto esenci přetaví do pravidel, jež za aktivní účasti hráčů dokážou znovu a opětovně vyvolat obdobný zážitek, jaký stál na počátku tvorby hry. Z náhodného pokusu se stane postup, který při dodržení stanovených podmínek přináší víceméně odhadnutelné výsledky. Podobně jako je pro zkušené oko mapa skutečnou krajinou, tak jsou pro zkušené instruktory popisy her mapami, nad kterými si představí děj příběhu hry s jeho dramatickými zvraty a možnostmi. (Zounková, 2007, str. 9-10)

„Dobrá hra je především zábavná. I kdyby člověku nepřinášela nic víc než trochu radosti a uvolnění, měla by své oprávnění. Většina her však navíc rozvíjí některou stránku lidské osobnosti, cvičí jisté vlastnosti, dovednosti nebo prohlubuje znalosti a vědomosti. V tom tkví jejich hlavní smysl. Příjemná zábava nám bývá přidána. Když vyrobíme vhodnou hru pro děti a mládež, ptáme se na její výchovnou cenu. Při hře se dítě učí ovládat sebe sama. Překonává hořkost porážky, tlumit v sobě divokou radost z vítězství. Čestně vedená hra vytváří v dítěti správnou představu o tom, jak se má chovat v životě. Soutěžit s ostatními vždy podle obecně uznávaných pravidel. Neobcházet je, nešvindlovat, dohrát partii až do konce. Všechny týmové hry pěstují v dětech smysl pro kolektiv, ochotu ke spolupráci, nezištnost, skromnost. (Zapletal, 1996, str. 15)

„Obrovský počet her pro děti i dospělé bývá členěn do skupin, například podle zaměření nebo podle náročnosti. Existují hry seznamovací, didaktické, psychologické, společenské, hlavolamy, hry kombinované, a podobně.“ (Petrová, 1999, str. 161)

3.4 Chaloupky - forma dětských táborů

Slovo „chaloupky“ označuje v českém salesiánském prostředí specifické hnutí letních táborů pořádaných v salesiánském duchu, které se začalo rozvíjet v období totality v naší republice, a to zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech. Typickým znakem chaloupek byl výchovně katecheticky zaměřený program v malém společenství dětí a vedoucích. Tyto letní salesiánské tábory dostaly název „chaloupky“ jako krycí, aby nebyly nápadné státní moci, před kterou museli být utajovány. Dostaly ho podle skutečných chaloupek či chalup, na kterých se odehrávaly. Název pochází pravděpodobně až z poloviny sedmdesátých let, protože se těmto táborům na přelomu

šedesátých a sedmdesátých let ještě „chaloupky“ neříkalo. V této souvislosti je vhodné zmínit ještě jeden pojem označující letní salesiánské tábory, a to je pojem „prázdninové kolonie“. Tento termín se v salesiánském prostředí používal dříve, nekryje se zcela s pojmem „chaloupky“, pro které je typické spíše malé společenství. Po letech nesvobody přichází s rokem 1968 do společnosti nový duch. Tak se začíná rozvíjet řada rozmanitých aktivit, mezi nimi i první chaloupky. (Vracovský 2002) Byl to deseti až čtrnáctidenní pobyt skupiny kluků na nějaké chalupě s vedoucím a jeho pomocníky, kterým se začalo říkat asistenti. S většinou skupin jezdila děvčata vařit. Později se děvčata domáhala samostatných skupin a měla své vedoucí a asistentky. (Křížková, 1996) První prázdninové pobyty se začaly uskutečňovat od roku 1969. Ve skromných podmínkách se každé léto obvykle konaly tři turnusy prázdninových kolonií, na každém z nich bylo asi 30 chlapců. (Vracovský, 2002) Se změnou pořádání chaloupek na jednotlivá salesiánská střediska došlo na některých místech ke změně praxe animátorských setkání. Deseti až dvaceti mladým lidem je nabídnut formační a vzdělávací program pod vedením starších animátorů, případně nějakého salesiána. Vzniká jakýsi animátorský kurz o délce dva až tři rok, který může být ukončen závěrečnou zkouškou. (Vracovský, 2002, str. 125) S chaloupkami jsou neodmyslitelně spjata témátka. Ve své podstatě to jsou krátké katecheze na každý den pobytu, které jsou připraveny a podány zajímavým způsobem a týkají se života z víry dětí a mládeže. (Vracovský, 2002, str. 74)

3.3 Dělení aktivit

3.3.1 Denní a roční doba

Noční hry

„Už jen procházka za noci v lese je pro děti zážitkem a noční hry jsou vždy oblíbené. Bereme však v úvahu různou míru strachu, který u různých dětí vyvolává tma, a případná strašidla by měla strašit (hlavně ty menší) ohleduplně (!) Trocha strachu se předpokládá.“ (Šimanovský, Šimanovská, 2005, str. 142)

Hry v noční přírodě

Každý, kdo byl jednou na táboře, ví, jaké kouzlo mají večery a noci v přírodě. Po západu slunce zvolna slábne denní světlo, vzdálené obzory se rozplývají a nakonec mizí ve tmě. Pozdní večer je nejvhodnější dobou pro uspořádání jedné z her, které se

námětem sice podobají jiným lesním hrám, ale svou působivostí je daleko předčí. Každé polohlasité slovo, prasknutí větvičky, záblesk světla nás prozrazují na velkou vzdálenost. Pod ochranou tmy se však můžeme přiblížit k soupeři až na tři metry, když budeme dost opatrní. A zesílený hukot řeky i vůně, kterou vydechuje les, znásobují všechny dojmy v jedinečné, neopakovatelné zážitky, na něž člověk vzpomíná po letech s rozechvěním.

Nejlepší příležitost k nočním hrám se naskýtá na táboře – můžeme je však zařadit i do programu dvoudenního výletu nebo při večerní vycházce. Děti se zpočátku necítí v nočním lese nejlíp. Někdy mají dokonce takový strach, že by sami nešly ani dvacet metrů od tábora. U nich musíme nejdříve překonat strach ze tmy, naučit je rozeznávat zvuky lesa. Hrajeme jen v nejbližším okolí tábora a všichni se pohybují společně. Teprve později si můžeme troufnout na hry, při kterých se každý pohybuje sám. (Zapletal, 1987, str. 432 – 433)

Hry na sněhu

Hra v zimní přírodě jsou dětem obzvláště vzácné. Málokterý vedoucí a cvičitel ví, co hrát, když venku leží sníh a znemožňuje oblíbené schovávačky a plížené. A proto zůstává raději v klubovně nebo tělocvičně. A přece v mrazivých dnech jsou louky a lesy otevřené a každý dětský kolektiv by měl vyjít aspoň jednou za čtrnáct dnů za město.

Při všech zimních hrách platí jedna zásada: Pohyb! Ale pohyb mírný, vytrvalý, při kterém se zahřejeme, ale nezapotíme.

Při pěších výpravách musí mít všichni na nohou takovou obuv, do které nenapadá sníh. Kromě teplého oblečení je v povinné zimní výstroji čepice a dva páry rukavic. Při sněhových přestřelkách si každý rukavice strčí do kasy a koule smí mačkat jen holýma rukama. Nevadí, že zebe, až hra skončí, natáhnete si suché rukavice. Promáčené by vás už nezahřály. (Zapletal, 1987, str. 486 – 487)

3.3.2 Prostředí

Prostředí pro hry

Děti hrají své tradiční hry odedávna tam, kde tráví volný čas. Na chodníku před domem, na nezastavěném mezi budovami, v parku, na louce za humny. V posledních letech stále hustší zabírají tolik prostoru, že pro dětské hry na chodníku není místo ani ve vedlejších ulicích. Ubývá i nezastavěných prostranství. Kde nevyrostou nové domy,

zaberou ladem ležící půdu garáže nebo zahrádky. Někdy má člověk pocit, že dospělí na děti vůbec nemyslí. Jestliže někde vybudují dětské hřiště, bývá skoro vždy určeno předškolákům, starší chlapci a děvčata tam nemají přístup. Snad se někomu zdá, že pro tradiční hry už nejsou nikde podmínky a tento druh her je odsouzen k zániku. A přece to není naštěstí tak zlé. I dnes jsou postranní a slepé ulice, kde s minimálním dopravním provozem.

Děti vlastně ani nepotřebují velká rovná hřiště, spokojí se s asfaltovým chodníkem mezi květinovými záhony, na něm se dají hrát všechny druhy skákacích her. Stačí jim k radosti hromada nahrnuté hlíny na okraji sídliště, zarostlá trávou a plevellem. Panelové stěny bez oken jsou ideálním místem pro míčové školky. Široká vjezdová plocha u garáží je dostatečně velkým hřištěm pro vybíjenou, malý tenis, pozemní hokej. Prostorů pro tradiční dětskou hru je jistě méně než v minulosti, v tom se dospělí chovají macešsky – a přesto dětských her neubývá. (Zapletal, 1998, str. 14 – 15)

Hry na chodníku

Asi se shodneme v názoru, že chodník není příliš vhodné místo pro dětské hry. Ale děti si tam odedávna hrají, ať se nám to líbí nebo ne. V průběhu staletí vznikla dokonce řada zvláštních her, které nevidíte nikde jinde než na chodníku. Skákání panáka, drápky, míčkové školky, to jsou jedny z nejoblíbenějších dětských zábav, ty dětem prostě vzít nemůžeme a ani jim je brát nechceme, protože jsou výborným tělocvikem, zkouškou obratnosti, postřehu, rychlosti, síly, vytrvalosti, nervosvalové souhry. (Zapletal, 1998, str. 73)

Hry a cvičení v přírodě

„Hry v přírodě jsou součástí velkého komplexu pohybových her. Hry se odehrávají na louce, v lese i v noční přírodě. Vedle výchovných aspektů klademe důraz také na rozvoj pohybových schopností a taktického jednání. Volnost pravidel povzbuzuje smysl pro fair play. Hry podporují spolupráci, odvahu, houževnatost, tvořivost i samostatné rozhodování.

Sledujeme, aby účastníci zažili v přírodním prostředí chůzi, běh, plížení, šplhání, házení, nošení a překonávání přirozených překážek. Mnohá cvičení vyžadují překonávání strachu, odvahu i podporu celého družstva. Účastníkům tak dávají pocítit vůni dobrodružství. V těchto činnostech klademe větší důraz na schopnosti jednotlivce, na jeho sílu, rychlost, obratnost, smysl pro rovnováhu a pohyb v prostoru. Pro větší

motivaci provádíme řadu cvičení formou soutěže mezi dvěma družstvy. Není to však podmínkou. Vhodnou úpravou pravidel a hodnocením úspěšnosti můžeme dosáhnout vyrovnaných šancí pro všechny hráče.

Přírodní prostředí umocňuje vliv her a cvičení na účastníky akce. Toho využíváme k rozvoji zájmu o přírodu, její poznávání i ochranu. V každé aktivitě se snažíme, aby po nás v přírodě zůstalo co nejméně stop. Více než v jiných činnostech sledujeme také bezpečnost pohybu v přírodě a dostupnost první pomoci.

(Neuman, 1998, str. 227)

Hry v lese

„Bez lesních her by nebyl výlet výletem, tábor táborem. Jsou pro městské děti něčím novým, neokoukaným. Kopanou, vybíjenou, volejbal už znají ze školního hřiště nebo z plácku na konci ulice, ale plížení v houštinách, stopování po sotva znatelných pěšinkách, číhání ve vysoké trávě – to už není obyčejná hra, ale skutečné dobrodružství. A děti za ně dovedou být vděčné. Ničím se jim tak nezavázete, jako novou zajímavou hrou. Vliv, který na ně při lesních hrách získáte, má velkou cenu a pomůže vám plnit hlavní výchovné úkoly. Pro chlapce i děvčata je každá dobrá hra zážitek, někdy tak silný, že při něm skutečnost splývá s fantazií.“ (Zapletal, 1987, str. 213)

3.3.3 Věková kategorie

Výraznou tendencí je rozšiřování věkové struktury účastníků aktivit. Těžištěm nadále zůstává věk žáků základní a střední školy, postupuje se však do věku předškolního i do věku mladých dospělých. (Hofbauer, 2004, str. 92)

Přiznáme se, že některé hry jsme mohli vyzkoušet jen s dospělými. Na druhé straně jsme se přesvědčili, že téměř všechny hry a cvičení lze aplikovat pro děti už od 8 let. (Neuman, 1998, str. 44)

3.3.4 Náročnost na pomůcky

Cvičení bez náčiní

Tato cvičení mají velkou výhodu v tom, že je můžeme provádět všude, na čisté podlaze nebo travnaté louce či na hřišti. Jednotlivci dokazují zvláštními výkony dovednost, ohebnost, pružnost a sílu. Mimořádnou koordinační schopnost končetin vyžadují cviky rovnováhy a cviky asymetrické. Při cvičení ve dvojicích ředíme k sobě pokud možno stejně vysoké a stejně těžké cvičence. Ve dvojicích převažují cviky

postřehu a pohotovosti, zvedání a nošení, dále zařazujeme cviky obratnosti a cvičení odporová, při nichž jeden cvičenec odporuje úsilí druhého a smaží se ho přetáhnout nebo přetlačit. Ve trojicích provádíme především některá cvičení obratnosti (přeskoky spojených paží, překoty apod.) a cvičení spojená s nošením; středního cvičence je nutné pravidelně střídat. (Kos, 1992, str. 6)

Hry s kuličkami

Na začátku jara posedne všechny menší kluky a děvčata kulinářská vášeň. Na každém hliněném chodníku se objeví důlky a kolem nich se až do tmy hemží hráči. Hry s kuličkami jsou nejen oblíbenou jarní zábavou, ale i znamenitým cvičením prstů, souhry oka a ruky. Kuličková sezóna je poměrně krátká, trvá nanejvýš pár týdnů. Když jaro zatlačí zimu s konečnou platností daleko na sever, hliněnky i skleněnky zmizí z chodníků, aby se tam slavně vrátily zase až za rok.

Tento úvod byl napsán před lety. Za krátkou dobu však kuličkové hry z našich měst i vesnic skoro vymizely. Byla by to velká škoda, kdyby se tam znovu nevrátily. (Zapletal, 1998, str. 188)

Cvičení s náčiním

Cvičení s náčiním používáme obvykle ke zvýšení fyziologické hodnoty pohybů. Je určeno především pro vyspělejší cvičence, kteří již dokonale ovládají správný pohyb bez náčiní. Pro zmíněný okruh jsou příznačné cviky místní pohyblivosti, zvláště zápěstí a paží, a cviky rozvíjející tělesnou zdatnost, hlavně sílu.

Kromě cvičení, která jsou zaměřena na zdravotní účinek, můžeme však provádět nejrůznější cviky dovednosti, které obsahují emocionální prvky umožňující nám zavést do tělocvičen a na hřiště radostnou náladu. S každým náčiním cvičíme především ty cviky, které jsou pro ně typické; se švihadly přeskoky, s míči házení a chytání, a teprve v druhé řadě zařazujeme ostatní cvičení. Snažíme se vždy o hromadné provádění, to znamená, že musíme zajistit dostatečný počet náčiní. Nemáme-li náčiní alespoň pro třetinu přítomných, raději od cvičení upouštíme. Je nutné si uvědomit, že cvičení s náčiním vyžaduje obvykle více místa než cvičení bez náčiní. Bezpečnostní opatření je rovněž třeba plně respektovat, zvláště při cvičení s plnými míči nebo švihadly.

S krátkými tyčemi provádíme kromě přímivých cvičení cviky obratnosti a zvláštní dovednosti. Sem patří různé přešvihy, průlety a přeskoky tyčí, případně házení a vyhazování tyče.

Míčů a plných míčů využíváme především k házení a chytání; postupujeme tak, abychom dosáhli co největšího fyziologického účinku. Velikost míčů a hmotnost plných míčů přiměřeně odstupňujeme. Pro mládež jsou vhodné plné míče dva kilogramy těžké, pro ženy jeden až tři kilogramy, pro muže tři až pět kilogramů. Výcvik vrcholí obvykle nějakou herní formou, jako jsou štafety, nebo hrou s přesně stanovenými pravidly. Pro zpestření často obměňujeme běžná ustanovení sportovních her a zařazujeme nějaký neobvyklý prvek, například místo běhu se pohybujeme v sedu, poháníme míč hlavou po zemi, místo házení do koše ho odbíjíme.

S obručemi cvičí převážně děti a ženy. Můžeme je využít k přeskokům, otáčivým i rotačním pohybům, házení na cíl apod. Rozhodně si zaslouží více pozornosti v naší tělovýchovné praxi, než jim bylo dosud věnováno.

S krátkým švihadlem procvičujeme především různé druhy přeskoků, které vhodně kombinujeme a spojujeme. Velmi pěkná a zajímavá cvičení vznikají při přeskokování švihadla ve dvojicích, trojicích nebo větších celcích, například ve vázaných kruzích a řadech. Z herních forem využíváme nejvíce štafet, při nichž se pohybujeme v kroužícím švihadle.

Dlouhé švihadlo – 7,5 metru, které správně patří do skupiny cvičení na nářadí, zařazujeme z metodických důvodů také do cvičení s náčiním. Obvyklé způsoby podbíhání a přeskokování kroužícího švihadla pro zpestření obměňujeme a ztěžujeme připojenými výkony, přidáme házení a chytání míče nebo současně s dlouhým švihadlem přeskakujeme i švihadlo krátké atd. Neobvyklé a zábavné jsou i přeskoky na úzké ploše spojené se cvičením rovnováhy nebo přeskoky přes nářadí se současným přeskokem švihadla.

S kužely cvičí především ženy. V tělovýchovné praxi je však můžeme výhodně využít pomocí zábavných forem k různému vyhazování a chytání, žonglování, procvičování ohebnosti zápěstí a k cvikům zručnosti a pohotovosti. V neposlední řadě jako kuželek, které různým kutálením míče porážíme. (Kos, 1992, str. 32 - 33)

Hry s míčkem

Malý míček náleží k nejmilejším dětským hračkám. Patří sice spíše na hřiště a na louku, ale děvčata i chlapi se s ním baví i v městských ulicích. Některé hry – jako například oblíbené školky o zeď – se ani nedají jinde hrát, potřebujete k nim domovní stěnu a hladký pevný chodník. (Zapletal, 1998, str. 244)

3.3.5 Počet hráčů a spolupráce ve skupině

„Toto je položka, která je důležitá pro první orientaci vedoucích. Některé hry jsou určeny pro dvojice nebo malé skupiny do 12 osob. Znamená to, že horní hranice závisí na kapacitě vedoucího. Z praxe pokládáme za horní hranici vedení hry jedním vedoucím 30 hráčů ve dvou skupinách.“ (Neuman, 1998, str. 44)

Iniciativní a týmové hry

„Záměrně jsme zvolili termín „iniciativní hry“, který není pro češtinu běžný a je trochu poplatný překladu z angličtiny. Domníváme se však, že vyjadřuje velmi dobře smysl těchto her. Skupině předložíme problém, který by měl být vyřešen. Je to výzva. Když ji skupina přijme, pak musí problém vyřešit využitím tělesných i duševních schopností všech svých členů, musí probudit jejich iniciativu. Skupina musí počítat s přednostmi i nedostatky svých členů. Otevřené je rovněž konečné řešení. K cíli vede vždy několik cest a je na příslušnících týmu, kterou z nich si vyberou. Pravidelně je vyhrazen určitý čas na plánování a přípravu postupu.

Dochází k výměně názorů a k jejich obhajování. Všichni zúčastnění si uvědomují, že je třeba dohodnout se na určitém postupu. Projevují se vůdcovské sklony některých účastníků i originalita nápadů jiných, kteří byli do té doby potichu. Účastníci tohoto procesu prožívají své nezdary, ale i úspěchy na vlastní kůži.

Vedoucí se řešení úkolu nezúčastňuje. Nesnaží se řešení ani napovídat. Hlídá dodržování pravidel a podle potřeby podává znovu jejich výklad. Dbá na bezpečnost. Jako pozorovatel získává však mnoho námětů pro závěrečné hodnocení, bez kterého ztrácí tato skupina her svůj hlavní smysl. Zpětná vazba o tom, jak si počínali jednotlivci i celá skupina, může inspirovat mnoha prospěšným úvahám vztahujícím se ke schopnostem účastníků řešit problémy, přijímat řešení, spolupracovat, komunikovat, řešit konflikty, vést lidi i brát ohled na jiné názory.

Zbývá upozornit na to, kdy a jak by se iniciativní a kooperativní hry neměly hrát. Nehrajeme mnoho iniciativních her za sebou, obvykle plní svůj účel tři, maximálně čtyři hry. Nepoužíváme hry v nesprávných souvislostech. Nezadáme skupině úkol, který nemůže zvládnout, stali bychom se pak podílníky na jejím neúspěchu. Nebudme při hrách tohoto typu netrpěliví.“ (Neuman, 1998, str. 159-160)

Hry pro rozvoj spolupráce

„Soupeřivost i spolupráce jsou cenné schopnosti. Obě bychom měli u dětí rozvíjet a vyvažovat: Kdo je méně obratný a zdatný, může např. vyniknout nápaditostí, která pomůže jeho skupině vyhrát atd.“ (Šímanovský, Šímanovská, 2005, str. 35)

Hry na rozvoj komunikace a spolupráce

Podle Neumana (1998, str. 209) existuje mnoho různých her a cvičení, které pomáhají rozvíjet komunikační schopnosti jednotlivců i zlepšovat kvalitu výměny informací uvnitř větší či menší skupiny lidí. S potřebou kvalitní komunikace vystupují stejně naléhavě do popředí kooperace, tvořivost a důvěra. Dosažení cíle není možné bez vzájemné podpory, není zde místo pro soupeření. Každý může tvořivě rozvinout své jednání. Stírá se zde podstatně rozdíl v tělesných schopnostech jednotlivých hráčů.

Hry komunikačního typu probíhají v klidné atmosféře. Věnujeme dostatek času vysvětlení problému a stanovení zásad bezpečnosti.

Zachováme přitom zásady iniciativních a týmových her:

- správné zasazení do programu
- vhodné uvedení hry
- určení času pro plánování
- zajištění dostatečné doby pro reflexi“

Soupeřivé hry

„Všechna mláďata, včetně lidských, se potřebují občas předhánět a změřit své síly. Je to pro ně přirozené jako jíst a spát. Získávají přitom chuť se zlepšovat a učí se prohrávat, vyhrát, bojovat a spolupracovat. V soupeřivých hrách jsou děti „jako ryby ve vodě.“ (Šímanovský, Šímanovská, 2005, str. 33)

4. Praktická část

4. 1 Cíl práce

Charakterizování volnočasových aktivit. Zjištění spektra používaných aktivit na sledovaných letních táborech.

4. 2 Úkoly práce

- Prostudování literatury.
- Analýza a syntéza literatury.
- Analýza volnočasových programů vybraných táborů.
- Analýza získaných dat
- Zpracování a vyhodnocení poznatků

4. 3 Odborné otázky

1. Předpokládáme, že letní tábory, Chaloupky, jsou zaměřeny na rozvoj kreativity.
2. Předpokládáme, že významnou součástí letních táborů sledovaného typu jsou pohybové aktivity.

4. 4 Metodologie výzkumného šetření

- Analýza a syntéza odborného textu

Četba a rozbor odborné literatury. Analýza textů s vhodným tématem pro použití v teoretické části práce.

- Sběr a třídění dat.

- náhodný výběr Chaloupek Salesiánského střediska mládeže v Českých Budějovicích.

Oslovila jsem vedoucí táborů, Chaloupek, které každý rok pořádá Salesiánské středisko mládeže v ČB. Ti mi ochotně poskytli podklady ke svým, již realizovaným Chaloupkám. Všichni tito vedoucí jezdí na Chaloupky s dobrovolnickou smlouvou, tedy dělají to zadarmo. Některých těchto chaloupek, jsem se také zúčastnila v roli asistentky vedoucí a zároveň také v roli zdravotníka. Proto pro mě nebylo problémem získat podklady pro moji bakalářskou práci.

- Analýza získaných podkladů

U jednotlivých programů jsem provedla analýzu všech činností celého tábora. Určila jsem výchovné cíle jednotlivých aktivit zařazených v průběhu tábora.

- Vyhodnocení dat.

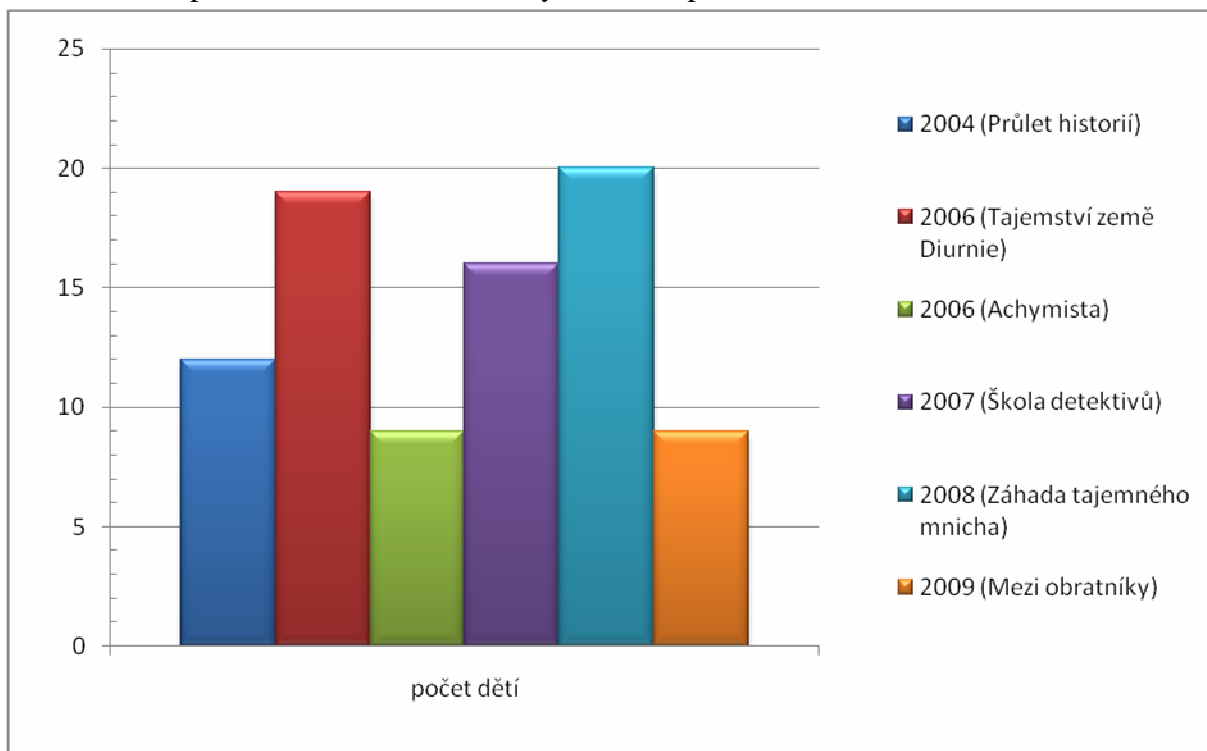
- Pomocí čárkovací metody jsem z programů (viz přílohy 1 – 6) zjistila využívané druhy aktivit, sledovaný výchovný cíl, zastoupení aktivit venku a v místnosti, využití noční hry. Rozbor programů byl proveden do připravených záznamových archů. Na základě rozboru byly vypracovány grafy.

- Charakteristika vybraných táborů

Jedná se o křesťanské letní tábory, pořádané Salesiánským střediskem mládeže, do maximálního počtu dvaceti dětí. To ovšem neznamená, že jsou určeny pouze pro děti z křesťanského prostředí. Tyto tábory, které mají dlouhou historii, jsou známé pod názvem Chaloupky. Ačkoliv se podle zákona o táborech a zotavovacích akcích nejedná přímo o velký tábor, který podléhá všem hygienickým a právním požadavkům, snaží se vedoucí i na těchto malých táborech stanovená hygienická a právní nařízení dodržovat. Malý počet dětí na chaloupce umožňuje navázat s nimi mnohem osobnějším vztahem než na velkých táborech. Chaloupky jsou specifické rodinnou atmosférou, kterou se vedoucí často snaží cíleně vytvářet. Výběr Chaloupek od roku 2004 jsem zvolila na základě toho, že jsem úpravě v tomto roce začala na tyto tábory jezdit jako vedoucí a zdravotník. Někteří vedoucí jezdí na Chaloupky již velmi dlouho. Vybraných Chaloupek je šest. Všechny jsou to dívčí Chaloupky.

Výsledky

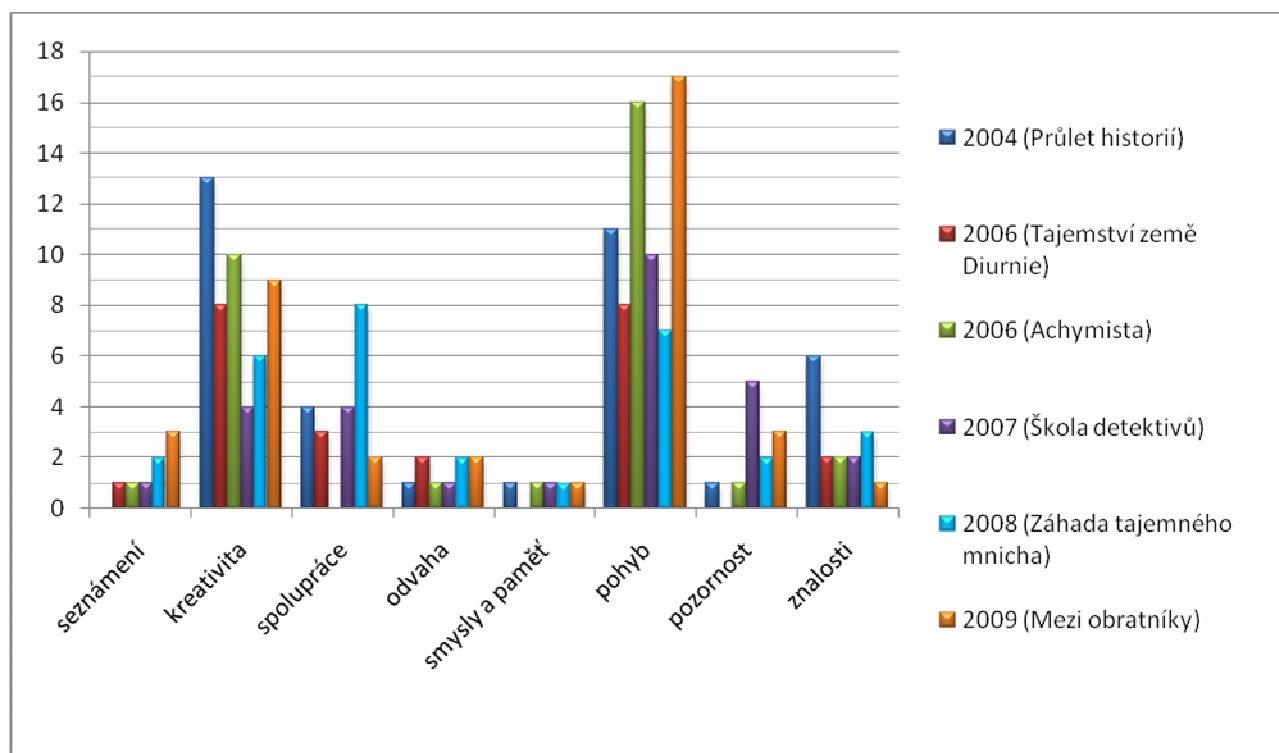
Graf č. 1 – počet dětí na šesti sledovaných Chaloupkách

- typ hry (výchovný cíl)

Na sledovaných táborech se velmi často vyskytuje program rozvíjející pohybovou složku výchovného záměru. V dnešní době technického pokroku, kdy stačí sedět u počítače a virtuálně si prohlédnout vzdálená místa, se dětem nechce provozovat nějaký pohyb, a i tělesná výchova na základních a středních školách často nechává děti bez pohybu. Samozřejmě se to velmi liší podle zájmu dětí, vyučujících a možnostech škol. V těsném závěsu, co do četnosti, je kreativní složka programu. V době kdy se děti mohou kreativně rozvíjet, mají místo kreativních možností děti často raději předloženy dějiny umění, které se musí naučit, než -li se naučit pomocí umění vyjádřit sebe sama. Tento rozvoj dětem velmi chybí. Je velká škoda nevyužít potenciálu, který v sobě skrývá dětská duše. Velmi často se také objevují na programu aktivity, které rozvíjejí spolupráci ve skupině. Tyto aktivity jsou pro děti velmi prospěšné. Je téměř jisté, že se z dětí stanou zaměstnanci, nebo lidi na vedoucích pozicích, a nelze, nevědět jak se jedná s ostatními. Když se již ve školním věku naučí spolupracovat a vážit si práce, kterou udělal někdo jiný, vyrostou z nich zodpovědní lidé, kteří vědí, že bez spolupráce se v životě neobejdou.

Graf č. 2 – zastoupenost aktivit v programech – porovnání s ostatními roky

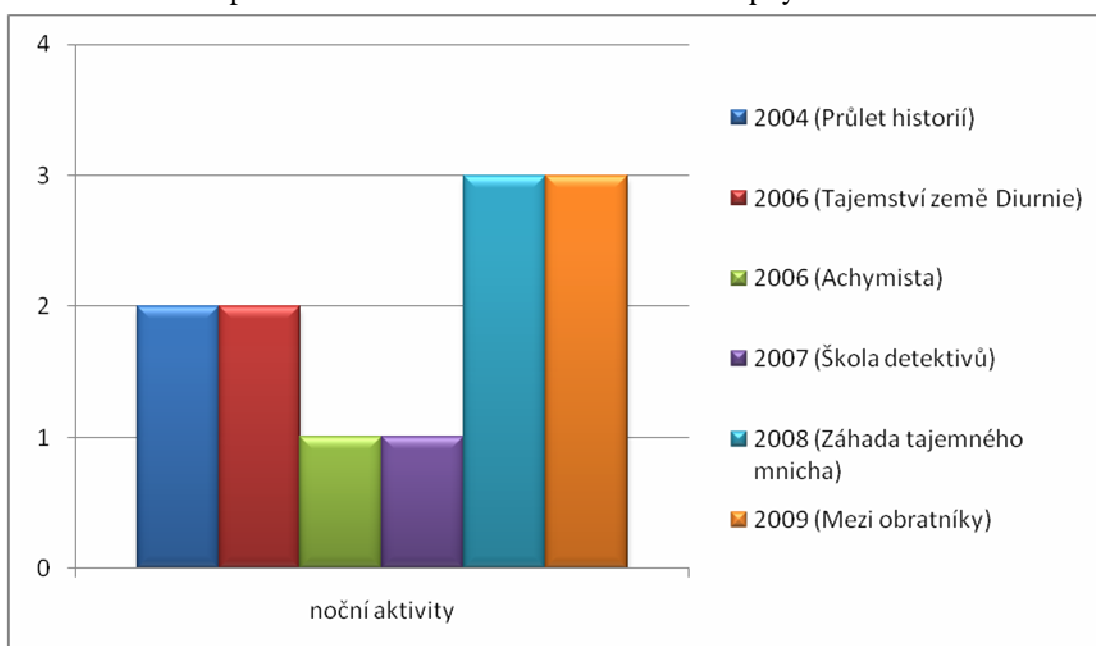
- časová dotace

Na sledovaných táborech se vyskytují různě dlouhé aktivity. Lze konstatovat, že delší a náročnější aktivity jsou zařazeny spíše v odpoledních hodinách, kdy je na ně mnohem více času, než dopoledne. Dopoledne jsou zařazovány spíše aktivity rozvíjející některou složku poznání. Náročná fyzická aktivita není řazena bezprostředně po jídle a také po ní je dán dětem prostor na načerpání nových sil. Totéž platí i o aktivitách před nebo po plavání.

- zařazení v programu z hlediska denní doby

Velmi specifická je přítomnost nočních her v programech. Ve všech z šesti sledovaných programů se noční hra vyskytla alespoň jednou, za celou dobu trvání tábora. Některé noční hry se dají dále rozřadit do několika kategorií, jako třeba noční hra, večerní hra zařazená do programu po večerní hygieně dětí. Nebo jiná hra se dá nazvat spíše ranní hrou, protože je zařazena v době kdy vychází slunce, není tedy noční hrou v pravém slova smyslu, ale přesto se při ní pracuje s některým z prvků specifickým pro noční hru. Jako je třeba tma, ticho, chladno, odvaha a podobně. Noční hra sama o sobě nemá za úkol ukázat dětem pouze nebezpečí noci, ale také, že tmy se není třeba bát, že má své kouzlo. A také naučit děti pozorovat rozdíl prostředí ve dne, za soumraku, v noci nebo za úsvitu.

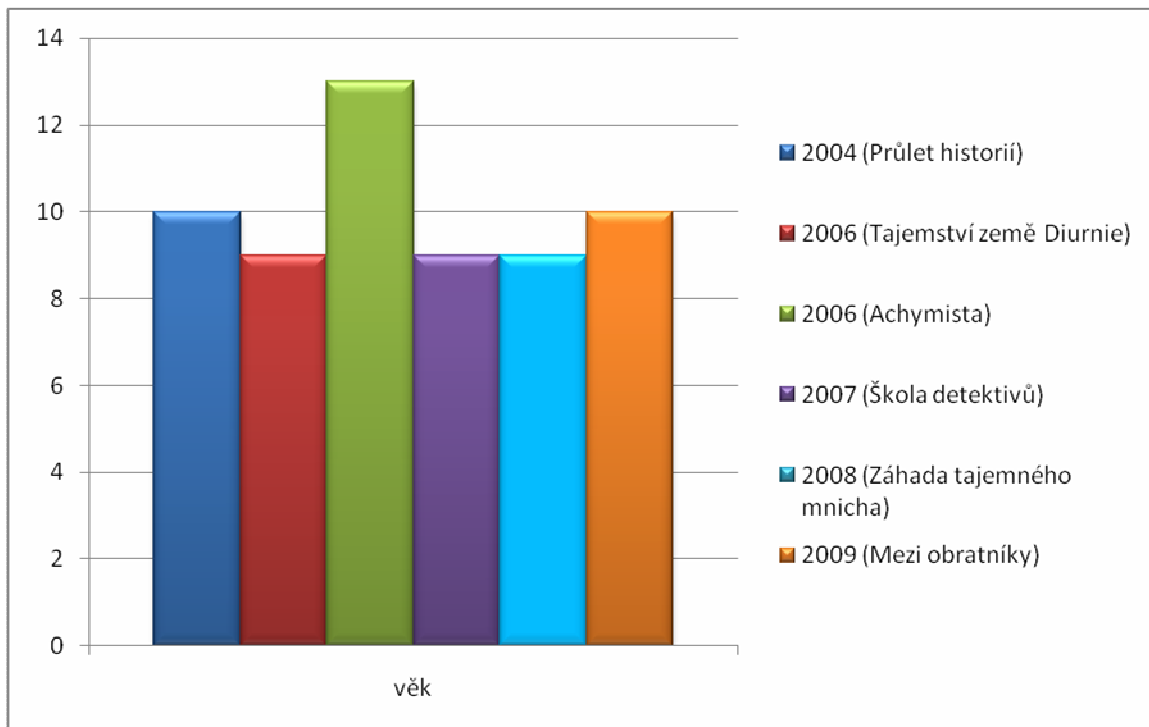
Graf. č 3 – počet nočních her za dobu trvání Chaloupky

- věková kategorie

Specifikou salesiánských chaloupek je rozdělení do skupin podle toho, do jaké třídy dítě ten rok ve škole chodilo. Kategorie se každý rok posouvají, aby vedoucí měli možnost vést stejnou, nebo podobnou skupinu dětí několik let po sobě. To má své výhody, ale i nevýhody. Výhodou je, že vedoucí již každý další rok děti znají lépe, a mohou jim program vytvořit takřka na míru a systematicky rozvíjet každý rok něco jiného, případně když jeden rok něco opomenou, mohou to následující rok napravit. Nevýhodou může být to, že vedoucí musí stále vymýšlet nové prvky programu, ale i to někdy může vedoucím pomoci v jejich vlastním rozvoji. Pokud se totiž nerozvíjí vedoucí, nemohou se pořádně rozvíjet ani jejich svěřenci. Děti poznají vyrovnané a sebejisté vedoucí, jsou jim dobrými vzory. Výhodou takto rozdělených táborů je možnost přípravy táborového programu šitého na míru dětem podle jejich aktuálního psychického vývoje.

Graf č. 4 – průměrný věk dětí na chaloupce

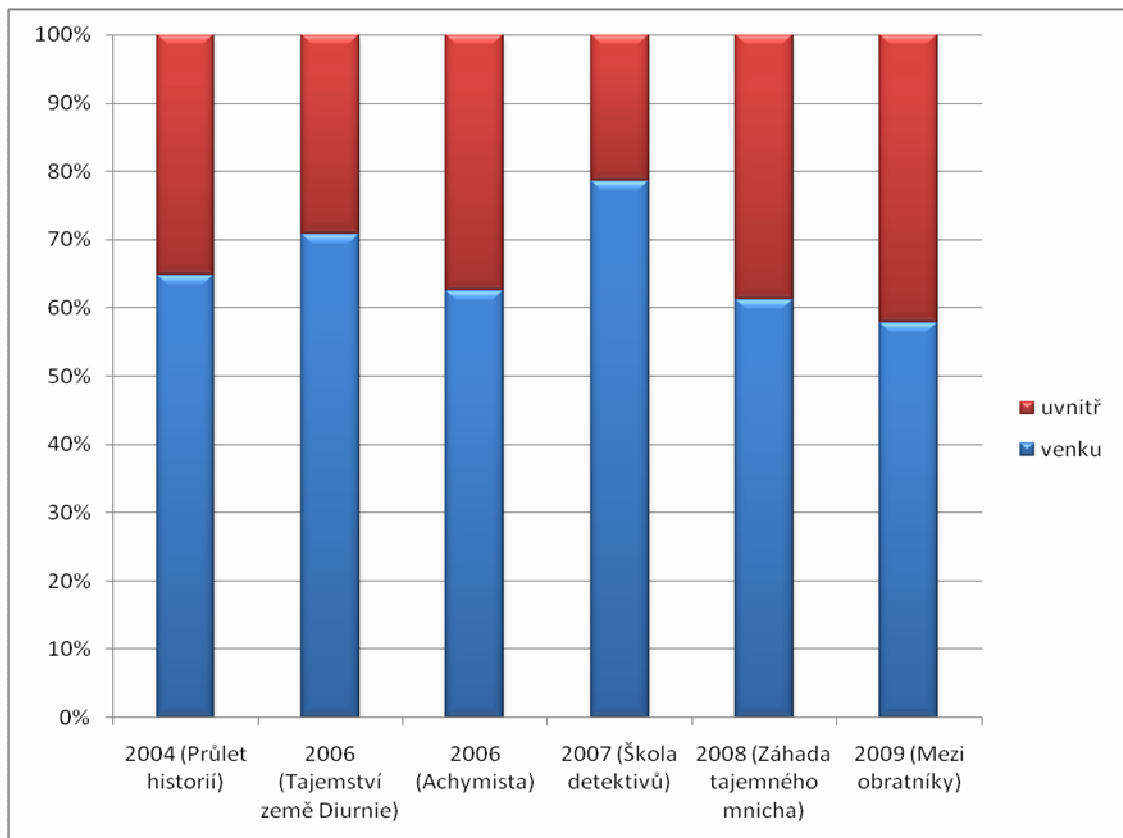
- prostředí

Z grafu č. 5 vyplívá, že většina volnočasových aktivit probíhá na táborech venku, mimo místnost a budovu, na čerstvém vzduchu, který dnes dětem často chybí. Většina chaloupek je situována do venkovského prostředí. Někdy dokonce na úplnou samotu, odříznuta od civilizace. Dále můžeme venkovní prostředí rozdělit na les, louku, hřiště a netradiční prostředí. Prostor místnosti lze také dále dělit. Rozdělit je lze na klubovnu,

- Témátka

Nedílnou součástí Chaloupek jsou témátka. (viz příloha 1 – 6) Krátké katecheze týkající se života křesťanů, nebo některého aktuálního tématu, které se týká společnosti nebo životního stylu. Témátka mají různou podobu a formu. Tato činnost je pro chaloupky typická už od dob jejich vzniku a přispívá k rozvoji po intelektuální, emoční a sociální stránce.

Graf č. 5 – podíl aktivit venku a v místnosti

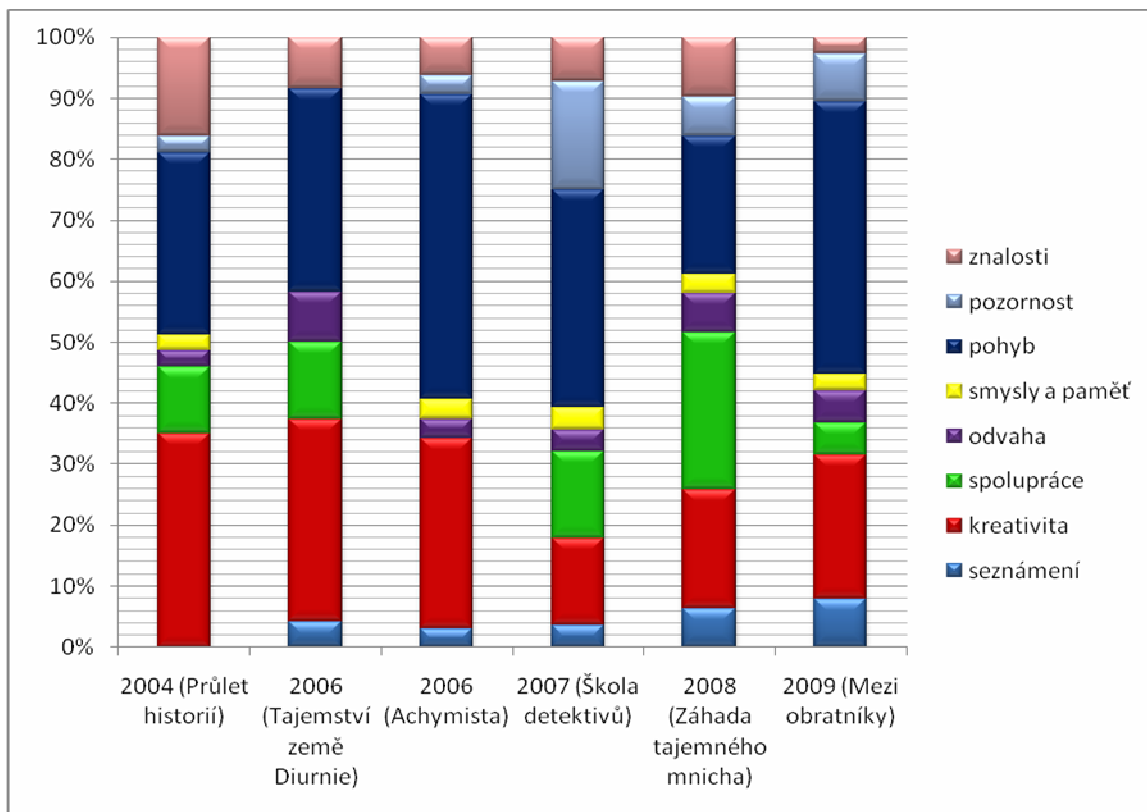
- koedukovanost chaloupek

Dalším specifikem chaloupek je to, že jednotlivé věkové kategorie jsou ještě dále rozděleny. Chlapi a dívky jezdí na své chaloupky každý zvlášť. Pouze kategorie nejmladších a nejstarších dětí jsou koedukované. Tyto kategorie jsou v SaSM ČB tři. Jedna pro nejmladší děti (5 – 7 let). Nejstarší kategorie je rozdělena na dvě (15 – 17 a 17 - 19).

Zastoupenost druhů aktivit v programech

Z následujícího grafu lze vyčíst, proměnlivost zastoupení aktivit v různých letech a v různých věkových kategoriích. V každém roce bylo v programu preferováno trochu něco jiného. Samozřejmě na tento jev má vliv spousta faktorů, jako je věk a počet účastníků. Značný vliv má jistě i složení týmů jednotlivých Chaloupek a lokalita v níž se Chaloupka odehrává.

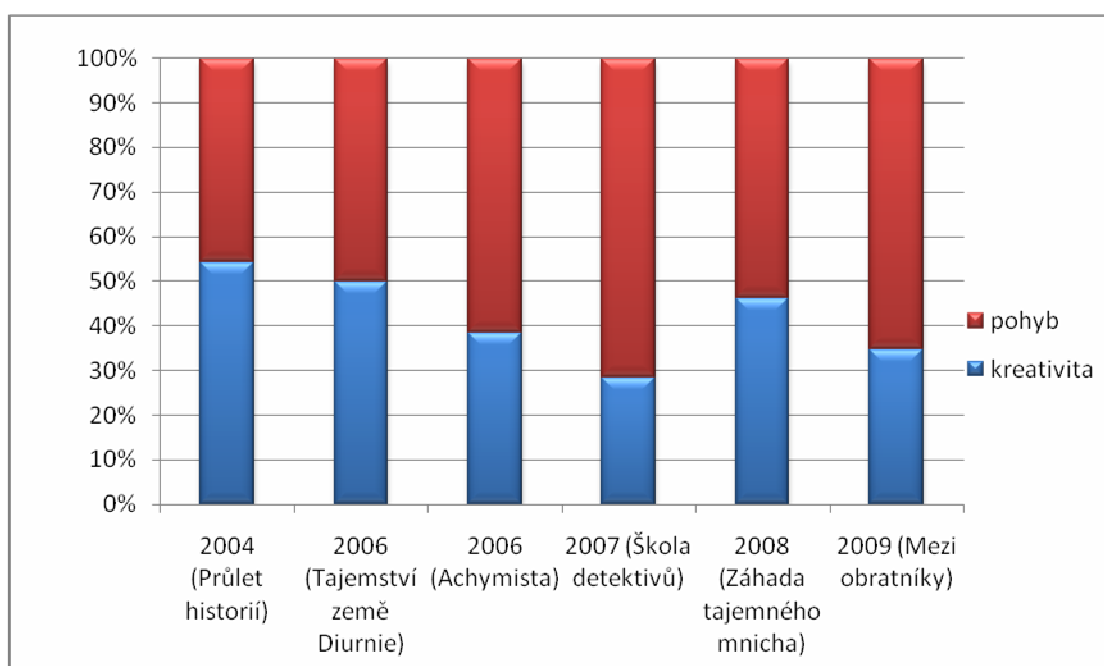
Graf č. 6 – zastoupenou aktivit na chaloupkách – celková doba pobytu

Graf . č. 7 – Procentuální celkový pohled všech roků na zastoupenost aktivit

Graf č. 8 – Procentuální podíl pohybových a kreativních aktivit

Diskuze

Je zjevné, že se vedoucí se každý rok na své chaloupky svědomitě připravovali a snažili dětem nabídnout širokou a pestrou nabídku aktivit. Na některých chaloupkách je sice některá oblast někdy maličko opomíjena, ale co bylo jeden rok opomenuto, bylo jistě v následujících letech plně vynahrazeno.

Můžeme s jistotou konstatovat, že pohybová složka programu na všech chaloupkách byla zastoupena v přiměřené míře. Dětem pohyb nechyběl a zároveň nebyly děti jednostranně zatíženy.

Kreativní složka se na pomyslném žebříčku výskytu aktivit pohybuje co do četnosti hned za pohybovou aktivitou. Možná je to způsobeno tím, že byly zpracovávány programy dívčích chaloupek, ale řekla bych, že i na chlapeckých chaloupkách se velmi často setkáme s kreativní aktivitou. Kreativní aktivita nemusí vždy znamenat jen a pouze malování si pastelkami, což mimochodem občas chytne a baví i kluky. Jde spíše o to poznat jak vyjádřit pomocí umění, sebe, své pocity a jiné. Jednou z aktivit, které se vyskytují ve všech programech, je poznávání a znalosti. Při těchto aktivitách mohou děti buď nové poznatky nabývat, nebo prezentovat to, co již umí a znají. Je velmi dobré takové aktivity zařazovat do programů, protože nové poznatky mohou děti využít ve škole a ti, kteří neumí, nechtějí nebo nemohou provozovat pohybové, kreativní a jiné aktivity, mohou „zazářit“ v této oblasti.

Samozřejmě se často objevují tzv. „seznamky“. Není možné s někým někde trávit část prázdnin, někdy i značnou (i čtvrtinu celého dvouměsíčního volna) a neseznámit se s ním. Jistě je to proces, který probíhá zcela přirozeně, ale bez cíleného působení na tuto složku, by se mohli účastníci seznamovat a poznávat příliš dlouho, než je pro chod tábora vhodné a potřebné. Proto jsou „seznamky“ vedoucími cíleně zařazovány do programů a samozřejmě na začátek celého tábora.

Ve spojitosti s noční hrou je většinou sledován rozvoj odvahy. Je pravdou, že je často při noční hře sledováno cílů hned několik, ale tím nejčastějším je především ta odvaha. Není ovšem cílem děti neúměrně vystrašit je lépe jim ukázat, že to čeho se ve

tmě bojí, je zcela neškodné. Někdy je noční hra pro vedoucí větší zářah než pro ty děti. Děti každou chvíli čekají, odkud na ně ty vedoucí vyběhnou ze tmy, kdežto vedoucí tam musí čekat, až všechny děti přejdou kolem jejich stanoviště, trnou hrůzou, aby ve tmě někdo nezabloudil, a je – li noční hra vedena přes nějakou vesnici, je zde nemalé riziko, že se děti setkají s podnapilými hosty místní hospody. Zvláště když hra probíhá v zavírací době.

Jednou z další často rozvíjené oblasti (v celkovém výskytu se pohybuje na 3%) je smyslové vnímání. Děti se po celý rok musí soustředit ve škole na výuku, ale o jejich smysly se nikdo moc nestará. Nerozvíjí tuto oblast a následně kromě sluchu a chuti už neumí ostatní smysly řádně využít. Je to podle mě špatně a mělo by se tím něco dělat, když ne ve škole, tak aspoň na táborech.

Mohla bych se zeptat proč děti, „nutit“ k soustředění, když toho mají za celý rok ve škole až nad hlavu. Ale myslím, že je dobré jejich pozornost a soustředění odvést od běžných školních problémů (učivo) a obrátit pozornost jiným směrem. Směrem k sebepoznání. Většina zbylých aktivit se v programech vyskytuje velmi individuálně, v závislosti na tom co do konkrétního programu potřebujeme za aktivity.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit spektrum volnočasových aktivit na táborech. V teoretické části jsem se zabývala vymezením pojmů týkajících se volného času a volnočasových aktivit. Značná část je věnována problematice hry a jejímu využití.

Úkolem práce bylo odpovědět na výzkumné otázky. Výzkumná otázka č. 1 byla potvrzena 26% výskytem aktivit zaměřených na kreativitu. Druhá výzkumná otázka byla zodpovězena též. Pohybová aktivita se v programech vyskytuje v 36% v průměru všech programů. Analýza programů se zabývá také denní dobou programu a prostředím pro aktivity. V praktické části jsem popsala organizaci práce (získání podkladů k práci). Největším úskalím bylo časové vytížení vedoucích táborů, kteří mi sice ochotně, ale někdy se zpožděním poskytli podklady. Příčinou je to, že mají často hodně aktivit, ve škole, na chaloupkách a jinde. Dále jsem provedla rozbor programů a vyhodnocení výstupních dat. Pro přehlednost jsem vytvořila grafy a tabulky s daty.

Výchova za pomoci volnočasových aktivit na táboře má své místo ve volném čase dětí. Předávání hodnot pomocí her je jedna z nejsnazších a nejpříjemnějších forem předávání hodnot. Hra a pohyb je pro tábory typická a příjemná forma edukace.

Literatura:

- DOLEŽALOVÁ EDITA. *Hry na dětské tábory*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0702-0
- FOGLOVÁ MAJKA. *Etapové hry v přírodě*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-354-3
- FOGLOVÁ MAJKA. *Táborové etapové hry*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-128-X
- HINESOVÁ G., BAVERSTOCKOVÁ A. *Nebojte se vychovávat*. Praha: Euromedia Group, 2007. ISBN 978-80-249-0933-2
- HOFBAUER BŘETISLAV. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
- HRKAL J., HANUŠ R., ED. *Zlatý fond her II*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-660-8
- KOS BOHUMIL. *Zábavná cvičení*. Praha: Olympia, 1992. ISBN 80-7033-180-1
- KOVÁŘOVÁ IRENA. *Výtvarné hrátky pro nejmenší děti*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 2004. ISBN 80-86074-24-2
- KŘÍŽKOVÁ MARIE RŮT. *Knih víry, naděje a lásky*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-122-3
- KUBAN J., KIRCHNER J., LOUKA O. *Inline bruslení*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1575-9
- NELEŠOVSKÁ A., SVOBODOVÁ J. *Hry zaměřené na osobnostní a sociální rozvoj žáků mladšího školního věku*. Olomouc: UP, 2002. ISBN 80-244-0151-7
- NEUMANN JAN. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-218-1
- PÉDROLETTI MICHEL. *Od šplouchání k plavání*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-205-8
- PETROVÁ ALEXANDRA. *Tvořivost v teorii a praxi*. Praha: Vodnář, 1999. ISBN 80-86226-05-0
- PRÁZDNINOVÁ ŠKOLA LIPNICE. *Zlatý fond her I*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-636-5

PRŮCHA J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J. *Pedagogický slovní.*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4

ROUČKOVÁ JARMILA. *Cvičení a hry pro děti se sluchovým postižením.* Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-158-1

SPOUSTA VLADIMÍR AJ. *Kapitoly z pedagogiky volného času.* Brno: Masarykova univerzita PF, 1996. ISBN 80-210-1274-9

SPOUSTA VLADIMÍR ET AL. *Metody a formy výchovy ve volném čase.* Brno: Masarykova univerzita PF, 1996. ISBN 80-210-1275-7

ŠIMANOVSKÝ Z., ŠIMANOVSKÁ B. *Hry pro rozvoj zdravé osobnosti.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-024-0

TVRZNÍK ALEŠ, SEGEŤOVÁ JARMILA. *Síla pro všechny s Janem Železným a Olgou Šípkovou.* Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-471-1

VRACOVSKÝ JAROSLAV. *Chaloupky.* Praha, Portál, 2002, ISBN 80-7178-705-1

ZAPLETAL MILOŠ. *Velká encyklopedie her.* Praha: Leprez, 1998. ISBN 80-86061-13-2

ZAPLETAL MILOŠ. *Velká encyklopedie her 2.* Praha: Leprez, 1996. ISBN 80-901826-9-0

MILOŠ ZAPLETAL. *Velká encyklopedie her I.* Praha: Olympia, 1987.

ZAPLETAL MILOŠ. *Špalíček her.* Praha: Albatros, 1988.

ZOUNKOVÁ DANIELA, ED. *Zlatý fond her III.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-198-3

Přílohy:

- Příloha č. 1 – Chaloupka 2004
- Příloha č. 2 – Chaloupka 2006
- Příloha č. 3 – Chaloupka 2007 (Alchymista)
- Příloha č. 4 – Chaloupka 2007 (Škola detektivů)
- Příloha č. 5 – Chaloupka 2008
- Příloha č. 6 – Chaloupka 2009

Příloha č. 1

Chaloupka - 21. - 31. 7. 2004

	<i>rozcvička</i>	<i>dopoledne I</i>	<i>dopoledne II</i>	<i>odpoledne I</i>	<i>odpoledne II</i>	<i>večer</i>	<i>modlitba</i>	<i>noc</i>
Čt 21.7.	Lenka	Vymýšlení skupinek <i>kreativita</i>	představení skupinek náhrdelník <i>kreativita</i>	hon na mamuta <i>míření</i>	základy zdravovědy pomoc	oheň <i>kreativita</i>	Jana	
Pá 22.7.	Lenka	Doba ledová <i>Spolupráce v skup.</i>	Vodící hry <i>Důvěra ve skup.</i>	Postavení chatrčí <i>Manuální zručnost</i>	Rozdělování ohně <i>Manuální zručnost</i>	Kimovky <i>smysly a paměť</i>	Lenka	
So 23.7.	Jana	Toaletní mumie <i>zručnost</i>	Klávesnice <i>rychlost</i>	Asterix a Obelix <i>Znalost bylin</i>	Míčové hry <i>pohyb</i>	Pohádka <i>tým</i>	Citrónek	noční hra spolupráce
Ne 24.7.	bez rozcvičky	Příprava mše <i>tým</i>	Mše <i>tým</i>	Cyril a Metoděj <i>pozornost</i>		Večerní hry <i>Spolupráce</i>	Míla	
Po 25.7.	Lenka	Výlet na Lichnici <i>Poznávání nového</i>		Tvorba vlajky <i>kreativita</i>	Křížáci <i>Spolupráce, pohyb</i>	Hutná večeře posunout	Nad'a	Stezka odvahy 0:00 odvaha
Út 26.7.	Lenka	Hladomor snídaně není! <i>pohyb</i>		Alchymistická dílna oběd není! (velká svačina) <i>kreativita</i>		Tance a scénky <i>kreativita</i>	Lenka	
St 27.7.	Lenka, Jana	Stopovačka - Kolumbus <i>pohyb</i>		Citáty <i>kreativita</i>	Příprava večera <i>kreativita</i>	Večírek <i>kreativita</i>	Jana	
Čt 28.7.	Lenka	Výlet - Čáslav, Žleby <i>Poznávání nového</i>		Výlet - Čáslav, Žleby <i>Poznávání nového</i>		Risk <i>znalosti</i>	Nad'a	
Pá 29.7.	Lenka	Míčové hry <i>pohyb</i>	koupání <i>pohyb</i>	Sportovní olympiáda <i>pohyb</i>		Duševní olympiáda <i>znalosti</i>	Citrónek	
So 30.7.	Lenka, Jana	koupání <i>pohyb</i>		Honba za pokladem <i>Pohyb, pozornost</i>		Oheň <i>tým, děti</i>	Míla	
Ne 31.7.	bez rozcvičky	Balení a úklid <i>všichni</i>		Odjezd				

snídaně (8:00)

budíček (7:00)

oběd 12:00

večeře 18:30

hygiena

Příloha č. 2

Chaloupka - 3. až 12. 7. 2006

	<i>dopoledne I</i>	<i>dopoledne II</i>	<i>odpoledne I</i>	<i>odpoledne II</i>	<i>večer</i>	<i>noc</i>
po 3			sraz ve 14:15h	Cesta seznamovací hry seznámení	večerní hry noční úkaz	
út 4	Příchod Pitrulína pohybové hry	Šití mošničky <i> kreativita</i>	Překonání bažiny <i> taktika</i>	Témátko Tajemství Eva H.	Biblionář	
st 5	Témátko Lež má krátké nohy Štěpán	Pečení a jedení pšeničných placek Karolina	Únos vedoucího Šipkovaná Pomoc druhým		Kufr <i> Spolupráce</i>	
čt 6	Boj s pavoučicí <i> spolupráce</i>	Vyrábění pohledů <i> kreativita</i>	Příprava mše	Lov zvířat Mše Bohouš <i> míření</i>	Témátko Vztek Eva H.	
pá 7	Celodenní výlet <i> Poznávání nového</i>		Celodenní výlet <i> poznávání nového</i>		Témátko Vztah k přírodě Karolina	
so 8	Témátko evangelium Štěpán	Útok komárů <i> spolupráce</i>	Karneval, vyrábění masek, hry venku <i> kreativita.</i>		Soutěže v maskách	
ne 9	9:30 mše svatá	Pohybové hry <i> pohyb</i>	Hry bez hranic, kladka <i> pohyb</i>		Témátko Televize a média Karolina	
po 10	Nepřízeň počasí, výbuch sopky Eva H.	Batikování triček <i> kreativita</i>	Mohyloví duchové <i> míření</i>	Témátko Přátelství Jana		Noční hra získání indicí <i> odvaha</i>
út 11	Vysvobození cestovatele <i> fantazie</i>	Témátko Strach a odvaha Eva O.	Hledání brouků <i> spolupráce</i>	Tvůrčí činnost, zneškodnění čarodějnice <i> všichni</i>	Táborák	
st 12	Balení, uklízení		12:50 odjezd domů			

snídaně (8:00)

budíček (7:00)

polední klid (1 hod.)

oběd (12:00)

večere (18:00)

deník
večerka (21:00)
modlitba + pohádka

Příloha č. 3

Chaloupka - 19. až 30. 7. 2007

	<i>rozcvička</i>	<i>dopoledne I</i>	<i>dopoledne II</i>	<i>odpoledne I</i>	<i>odpoledne II</i>	<i>večer</i>	<i>modlitba</i>	<i>noc</i>
čt 19		Sraz Odjezd	Příjezd	úvod do celotáborovky <i>pohyb</i>	výroba vlajky kreativita	seznamování losování TAPů seznámení		
pá 20	Verča	Král Melchisedech Příslolí <i>Pohyb, kreativita</i>	Král Melchisedech Příslolí <i>Pohyb, kreativita</i>	Sportovní aktivity <i>pohyb</i>	Sportovní aktivity <i>pohyb</i>	Tereza		
so 21	Verča	Pracovní den <i>pohyb</i>	Pracovní den <i>pohyb</i>	koupání, míčové hry <i>pohyb</i>		Kimovky, zpěv <i>smysly</i>		
ne 22	bez rozcvičky	Poutní mše <i>tým</i>	Poutní mše <i>tým</i>	Průzkum okolí <i>pohyb</i>	Tvorba mapy <i>kreativita</i>	Film <i>Nad'a</i>		Noční hra taktika
po 23	Verča	Z pohádky do pohádky <i>pohyb</i>		Vosková batika <i>kreativita</i>		Čajovna deskové hry <i>taktika</i>		
út 24	Verča	Odhad času <i>Vnímání času</i>	Odhad času <i>Vnímání času</i>	Sportovní aktivity <i>pohyb</i>	Sportovní aktivity <i>pohyb</i>	Táborák <i>Tereza</i>		
st 25	Verča	celodenní výlet Kratochvíle <i>Poznávání nového</i>	celodenní výlet Kratochvíle <i>Poznávání nového</i>	celodenní výlet Kratochvíle <i>Poznávání nového</i>	celodenní výlet Kratochvíle <i>Poznávání nového</i>	odpočinek		
čt 26	Verča	Hry <i>pohyb</i>	Hry <i>pohyb</i>	Bitva o pevnost <i>Pohyb, taktika</i>	Bitva o pevnost <i>Pohyb, taktika</i>	Hry		
pá 27	Verča	Hry <i>pohyb</i>	Koupání <i>pohyb</i>	lanové aktivity <i>pohyb</i>	Příprava večera <i>kreativita</i>	Kulturní večer pro návštěvu <i>kreativita</i>		
so 28	Verča	Tvorba divadelní hry na dané téma <i>kreativita</i>		Koupání <i>pohyb</i>	Koupání <i>pohyb</i>	Divadlo <i>kreativita</i>		
ne 29	bez rozcvičky	příprava na mši	Mše - Vacov	hledání pokladu <i>Pohyb, pozornost</i>	hledání pokladu <i>Pohyb, pozornost</i>	odhalování TAPů <i>všichni</i>		
po 30	Verča	balení <i>všichni</i>	úklid <i>všichni</i>	Odjezd <i>Všichni</i>	příjezd ČB <i>všichni</i>			

snídaně (8:00)

budíček (7:00)

polední klid (1 hod.)

oběd (12:30)

večeře (18:00)

četba+večerka

večerní modlitba (21:00)

deník

Chaloupka - 3. až 12. 7. 2007

	<i>rozcvička</i>	<i>dopoledne I</i>	<i>dopoledne II</i>	<i>odpoledne I</i>	<i>odpoledne II</i>	<i>večer</i>	<i>modlitba</i>	
út 3				sraz 14:30 odjezd 15:09	příjezd 17:22 Milín	seznamování motiv. scénka <i>paměť</i>	Eva H.	
st 4	snídaně (8:00)	Karolina	Škola detektivů Obratnost <i>obratnost</i>	Témátko Volný čas Eva O.	Škola detektivů Všehochuť <i>Spolupráce, zručnost</i>	nalezení předmětu Podezřelé objekty <i>pozorování</i>	Škola detektivů Kreslení <i>kreativita</i>	Jana
čt 5		Jana	Pohledy <i>kreativita</i>	Škola detektivů Stopování + hřiště	šifra <i>šifrování</i>	Chaloupková mše <i>Bohouš</i>	Škola detektivů Vědomostní <i>spolupráce</i>	Eva O.
pá 6		Pavel	Škola detektivů Hejkal Pavel	setkání pašeráků <i>pohyb</i>	Středověk atd. Hry <i>pohyb</i>	Témátko Každý jsme jiný Eva H.		Karolina
so 7	budíček (7:00)	Eva H.	Batikování šátků Tajný přítel <i>kreativita</i>	Vyšetřování <i>komunikace</i>	Překážení akce <i>šifrování</i>	Témátko nedělní evangelium Pavel	Sázky-Toto Loto <i>Jana</i>	Pavel
ne 8		Eva O.	10:00 Mše svatá Milín Bohouš	Sportovní hry <i>pohyb</i>	Kazeta+mapa <i>mapování</i>	Témátko Svědění Karolina		Eva H.
po 9		Jana	Výlet do Březnice <i>Poznávání nového</i>	Setkání s pašerákem <i>Karolina</i>	Březnice <i>Poznávání nového</i>		Témátko Sobectví, lakomství Karolina	Eva O. šátky
út 10		Eva H.	ranní hra Vyzvědač <i>Odvaha, sluch</i>	Témátko Vztah k přírodě Jana a Pavel	Přepadení <i>Rychlost, zručnost</i>	Škola detektivů Smysly	Karolina	
st 11		Eva O.	Témátko Lenost Jana	Hry <i>Pohyb</i>	Sbírání indicií <i>spolupráce</i>	Cesta k překladišti <i>spolupráce</i>	Jana a Pavel	
čt 12		Pavel	Úklid, balení <i>pohyb</i>	Hry <i>pohyb</i>	odjezd 13:27	příjezd 15:57	Táborák	

Příloha č. 5

Chaloupka 17. - 26. 7. 2008

dopoledne I

dopoledne II

odpoledne I

odpoledne II

večer

Čt 17.7.
Pá 18.7.
So 19.7.
Ne 20.7.
Po 21.7.
Út 22.7.
St 23.7.
Čt 24.7.
Pá 25.7.
So 26.7.

snídaně (8:00)

budíček (7:00)

rozcvička	infocentrum JANA	témátka rodina MAGDA
přechod do Chamomilie	Vyrábění pohledů kreativita	míčové hry pohyb
rozcvička ve spacáku	Příprava mše + mše SPOLEČNĚ	Hry pohyb
rozcvička	Objevení špatné ing. spolupráce	Vyrábění suvenýrů (tílka) kreativita
rozcvička	Celodenní výlet-Hrad Kašperk (odjezd 8:50) Poznání nového	
rozcvička	Výměna špatné ing. obratnost	Kradení šátku pohyb
rozcvička	Smyslové hry smysly	Témátka Každý jsme jiný MILADA
rozcvička	Získání poslední ing. Spolupráce, míření, odvaha	Témátka Veselost, přístup k živou MILADA
	Úklid+balení	

polední klid (1,5 hod)

oběd (12:30)

Odjezd-13:00	Příjezd-16:12 úvodní slovo+seznamky seznamení
Výlet na skálu mnich rozluštění šifry Pozornost, šifrování	Výlet na skálu mnich rozluštění šifry Pozornost, šifrování
Přepadení skřety míření	
Příchod učně Nalezení 1. ing. spolupráce	Témátka Závist CITRÓNEK
Témátka Volný čas JANA	Objevení správné ing. Spolupráce
Nalezení ingred. spolupráce	Témátka Příroda JANA
Témátka Don Bosco ONDRA Jak dědeček měnil až vyměnil komunikace	
Získání ing. obratnost	Vymyšlení scének kreativita
Návrat z Chamomilie+dobrý skutek Spolupráce, pomoc	
Odjezd-12:27	Příjezd-15:56

večere (18:00)

seznamovací hry losování tajného přítele MADGA
kufř JANA
Témátka Evangelium ONDRA
Kino ONDRA
Vědomostní soutěž (riskuj) Spolupráce
odpočinek
Aktivity Pohyb,
Překládaná kreativita
Táborák+scénky použití lektvaru kreativita

pohádka+večeřka
večerní modlitba (21:00)

Noční hra Odvaha, tichý pohyb
Setkání s mnichem spolupráce
Dopis od mnicha

Příloha č. 6

Chaloupka - 10. až 20.7.2009

	rozcvička	dopoledne I	dopoledne II	odpoledne I	odpoledne II	večer	modlitba	noc
pá 10				scénka na nádraží	seznamovací hry	hysterka, obvinění		
so 11		hotel, pravidla, pošta jméno <i>spolupráce</i>	Poznávací hry <i>seznámení</i>	řešení záhady použití raftu <i>pohyb</i>	Témátko (evangelium) <i>pozornost</i>	<i>spolupráce</i> Společenský hry		pohřeb šamana
ne 12		kreativní činnosti <i>kreativita</i>	Mše v Putimi	Setkání se zástupcem kmene		<i>paměť</i> Sázky a dostihy		Odvaha
po 13		džin (efekt) <i>Pohyb</i>	výroba sukýnek <i>Kreativita</i>	vysušení bažin <i>pohyb</i>	Olympiáda Kája <i>Pohyb</i>	POHYB Film		
út 14		Lanové aktivity <i>pohyb</i>	Témátko Tolerance <i>kreativita</i>	Témátko Strach <i>kreativita</i>	Hry	Áďa Riskuj		
st 15		Výlet		Chinovníky hledání domku šamana <i>Pohyb</i>	Nabarvení šátků	<i>znalosti</i>		Spaní pod širákem
čt 16		koupání		Témátko <i>pomoc</i>	<i>Kreativita</i>			odvaha
		<i>pohyb</i>		Spojení s kmenem	Témátko Děti z dětských domovů Jana	Toto loto <i>pohyb</i>		
pá 17		Den africké kultury		Den africké kultury		Karneval		noční výjev
so 18		Masky <i>kreativita</i>	Šperky <i>kreativita</i>	Témátko (přátelství) Citrónek		<i>kreativita</i>		pohyb
ne 19		Témátko Veselost <i>pozornost</i>	Objevení agresora <i>Pohyb</i>	Objevení agresora <i>Pohyb</i>	Témátko Svědomí	Mše		
po 20		Témátko Materialismus x duchovno <i>pozornost</i>	Etapovka Objevení zlého džina <i>pohyb</i>	Hena <i>kreativita</i>	Zabití džinů <i>pohyb</i>	oheň <i>kreativita</i>		
		úklid	balení	odjezd				

snídaně (8:00)

bufet (7:00)

polední klid (1,5 hod.)

oběd (12:30)

večeře (18:00)

pohádka+večeřka
večerní modlitba (21:00)
deník